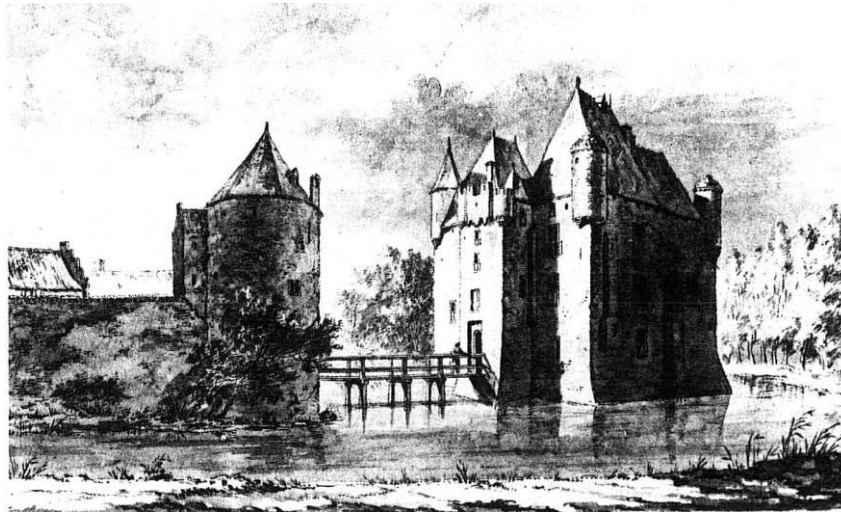

GENEALOGISCH TIJDSCHRIFT

NGV AFDELING BETUWE

AQUA VITAE

Frissenstein door A. Rademaker

Fotoreproducties Collectie van het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie Den Haag

INHOUDSOPGAVE

Colofon	2
Van de voorzitter	3
Lezingenprogramma voorjaar 2009 afdeling Betuwe	4
Opsporing gezocht 1	5
Gedwongen kwartierstaat van Max von Haefen, <i>P. Welling</i>	6
Genealogische vernoeming in de West-Betuwe, <i>M. Schelling</i>	22
Kennismaken met ....., <i>M. van Beek-Montens</i>	25
Het project genetische genealogie in 2009, <i>T. van Gestel</i>	27
Onenigheid in Utrecht en financiële puinhopen in Tiel Johan van Haefen en de Ridderlijke Duitse Orde, <i>P. Welling</i>	28
Opsporing gezocht 2	40

Omslag: Frissenstein door A. Rademaker.

*Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is niet toegestaan.
De inhoud van de artikelen is voor verantwoording van de auteur.*

2009, 12e jaargang nr. 2

Losse tijdschriften: € 1,20 per stuk.

NGV AFDELING BETUWE

Colofon

Voorzitter:	P.J.M. van Boheemen
Secretaris:	Mw. M. van Beek-Montens
Penningmeester:	J.J.A. van den Berg
Lid:	D.G. van Maren
Afdelings 'homepage'	http://betuwe.ngv.nl

Zie verder website

Van de voorzitter

De zomervakantie heeft u, naar ik hoop, goed gedaan. Voor velen zal het een periode zijn geweest om met andere hobby's bezig te zijn. Ongetwijfeld zullen er onder u ook zijn, die de vakantietijd hebben benut om een plaats te bezoeken, waar mogelijk een stukje familiegeschiedenis ligt. Het laatste was in ieder geval met mij het geval. Zo heb ik bij het doorkruisen van Duitsland de gelegenheid genomen om Heidelberg te bezoeken, een prachtige stad met een lange historie, waarvan nog veel te zien is.

De vakantieperiode is voor mij ook een moment om bij ooms en tantes een kopje koffie of een biertje te drinken en weer een keer te vissen naar leuke gebeurtenissen. Dat levert vaak wat op. Dit jaar ging ik naar huis met de levensloop van mijn opa en oma ter gelegenheid van hun 25-jarig huwelijk in 1940. Ook bleek een 90-jarige achteroom een boekje te hebben geschreven over het wel en wee in zijn leven onder de titel 'Opa vertelt'. Wellicht een idee voor degene die niet van archiefwerk houden, maar wel voor anderen, in het bijzonder, genealogen, een boekje willen nalaten.

Het Hoofdbestuur van de NGV zal deze zomerperiode vermoedelijk niet stil hebben gezeten. Zoals ik al enkele keren op de ledenavonden heb aangegeven, is binnen de NGV veel onvrede over de relatie tussen het Hoofdbestuur en het bestuur van de afdeling Computergenealogie. Bovendien zou deze afdeling niet veel initiatief meer ontplooiën.

Inmiddels hebben vele regionale afdelingen, waaronder ook de afdeling Betuwe, het Hoofdbestuur opgeroepen tot een verbetering te komen en daarvoor suggesties aangereikt. Op de ALV van april heeft het Hoofdbestuur aangegeven, dat zij vóór de ALV van november tot een oplossing wil komen. Kort daarna hebben de bestuursleden van de afdeling Computergenealogie onder druk van het Hoofdbestuur hun functies neergelegd en hebben de leden van het Hoofdbestuur deze functies overgenomen.

Het Hoofdbestuur is nu op zoek naar een nieuwe positie van de computergenealogie binnen de NGV, met name omdat velen vinden, dat computergenealogie tot de interesses van elke genealoog behoort en dat hiervoor geen aparte afdeling meer hoeft te bestaan. Dit betekent, dat een apart blad en een aparte contributie voor de computergenealogie wellicht gaan verdwijnen. Bij deze wens ik het Hoofdbestuur veel succes toe bij het oplossen van haar puzzel.

Het bestuur van de afdeling Betuwe meent, dat zij zich nog wel op de goede weg bevindt. Uw reacties in onze afdelingsvergadering van april hebben dit bevestigd. Graag wil ik hierbij nogmaals mijn waardering uitspreken voor de enthousiaste wijze waarop door een flink aantal mensen de verschillende afdelingsactiviteiten worden uitgevoerd. In het bijzonder denk ik hierbij aan Dick van Maren die nu een jaar meedraait als bestuurslid en snel op dreef is gekomen in de programmering van

de lezingen. Een aanvulling van het bestuur blijft echter gewenst en ik blijf u daartoe uitnodigen.

Binnen het afdelingsbestuur kwam de vraag op tafel of ook Aqua Vitae nog een papieren uitgave moet blijven. Besloten is met een papieren uitgave door te gaan. Een digitale uitgave is weliswaar goedkoper, maar het leesgemak is aanzienlijk minder. Zoals bekend hebben we op onze website wel een digitaal bestand aan oude uitgaven. Voor onderzoekwerk kan dus wel het gemak van de digitalisering worden benut.

Ook dit najaar verwacht het bestuur u weer een aantrekkelijk programma te bieden. Op de navolgende pagina's wordt u hierover geïnformeerd. Ik zie uit naar uw komst.

Peter van Boheemen
Voorzitter

Lezingenprogramma najaar 2009 afdeling Betuwe

De lezingen vinden plaats op de *derde* dinsdag van de maand in het streekmuseum bij de Waterpoort te Tiel, adres Plein nr. 46-48. Aanvang van de lezingen is zoals gebruikelijk om 20.00 uur.

15 september   *Digitalisering bij het Centr. Bur. voor Genealogie en bij u thuis, door Martijn Spruit*

Spreker zal de volgende thema's behandelen:

- De situatie bij het CBG: wat wordt er gedigitaliseerd, en hoe.
- De vertaling naar een privé-situatie: wanneer digitaliseren, en hoe.
- De situatie bij het CBG: wat wordt er bewaard, en hoe is de opslag en backup geregeld.
- Wat slaat men privé op, hoe pak je dit aan, hoe regel je back-ups.
- De theorie van het CBG over opslag: de structuur van de database en de afbeeldingen.
- Hoe is dit te vertalen naar een privé-situatie.
Behalve de theorie (en dus ook de techniek) zullen zoveel mogelijk praktijkvoorbeelden worden gegeven. Spreker heeft niet het definitieve antwoord over hoe men deze zaken moet aanpakken, maar zal wel, door middel van voorbeelden, mogelijke oplossingen en richtingen aanwijzen.

20 oktober   *Het geluk van een genealoog, door Paul Welling*

Begin vorig jaar vond Paul Welling bij een heel ver lid van de familie van Haeften toevallig een transcriptie van een mogelijk hele interessante akte. Bij navraag bij het Utrechts Archief kreeg hij de bevestiging, dat het om een notariële akte uit 1642 ging. De akte bevatte een kleine stamboom van namen, die hij bij van Haeften nog niet kende. Verder zoeken bij het Utrechts Archief leverde een groot aantal akten op, waaruit een hele stamboom van ca. 120 personen gemaakt kon worden van een nog onbekende tak van het geslacht van Haeften.

17 november   *Lezing over terminologie in (oude) akten, door Simon van Wetten*

Simon van Wetten (geboren in 1955 in Amsterdam) is historicus, afgestudeerd aan de Universiteit van Nijmegen op, jawel, de rechtszaken die in de Franse Tijd werden afgehandeld. Hij is ook geschiedenisleraar, part-time archiefmedewerker, publicist, transcribent van laat-middeleeuwse geschriften en filmmaker.

Opsporing gezocht 1

Ouders, broers en zussen van Henrica Claessen

Henrica is gehuwd in Varik (Gld) r.k. op 17-2-1711 met Jan Barten van den Heuvel en voor zover bekend zijn er 4 kinderen geboren, de kinderen zijn gedoopt in Tiel r.k. De kinderen zijn waarschijnlijk in Avezaath geboren. Voor mijn eigen onderzoek zou ik in verband met naamsgeving graag de namen van de ouders, broers en zussen van Henrica hebben. In de ondertrouwakte wordt er aangegeven jongedochter van Leeuwen. Hopelijk kunt U mij in contact brengen met de door mij gezochte Claessen.

Huub van den Heuvel, h.v.d.heuvel20@kpnplanet.nl

Gedwongen kwartierstaat van Max von Haeften

P.A. Welling

Inleiding

Bij mijn onderzoek naar de genealogie van het Betuwse geslacht van Haeften kom ik enkele jaren geleden in contact met Dietrich von Haeften in Hamburg. Dietrich houdt zich bezig met de genealogie van de Duitse tak van het geslacht van Haeften. Hij beheert een deel van het familiearchief en met name dat deel, dat betrekking heeft op die leden van de familie von Haeften, die woonachtig zijn op de heerlijkheid Erprath bij Xanten in Rheinland-Westfalen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog verblijft het archief deels in Coburg, deels in Norheim bij Hannover. Beide plekken worden nauwelijks gebombardeerd.

In januari van dit jaar nodigt Dietrich mij uit kennis te komen nemen van de inhoud van zijn archief, dat, opgeslagen in twee grote kisten, zich bevindt bij vrienden van hem in Kaulhausen bij Erkelenz ook in Rheinland-Westfalen. Naast allerlei documenten omvat het archief een flinke verzameling geschilderde portretten van de voormalige Herren auf Xanten. Het pronkstuk van het archief is de zogenaamde Erprath wall chart, een op linnen geschilderde complete genealogie van het geslacht van/von Haeften vanaf Rudolf de Cock, wiens ouders ten onrechte nog worden genoemd als Châtillons, tot het einde van de 19^e eeuw. Een pronkjuweel.

De Argentijnse tak von Haeften, die via België uit Duitsland afkomstig is, bezit ook zo'n wall chart.

Dietrich vertelt, dat hij een aantal oorspronkelijke akten vanwege hun historische waarde overgedragen heeft aan het Kreisarchiv Kreis Kleve in Geldern. In ruil daarvoor heeft hij nu een boek met kopieën van de akten.

Figuur 1 Max von Haeften bij Kasteel Erprath (foto: Dietrich von Haeften)

Ik spreek met Dietrich af hem te helpen bij het digitaliseren van het archief. Om daarmee een begin te maken krijg ik van hem een ordner mee, die de correspondentie bevat, die Max von Haeften voert vlak vóór en tijdens de Tweede Wereld Oorlog om de gegevens bijeen te krijgen voor zijn Ahnenpass. In Hitler-Duitsland moest iedereen een Ahnenpass hebben om

aan te tonen, dat hij of zij niet Joods was.

In dit artikel geef ik een kijkje in de inhoud van de correspondentie van Max von Haeften. Ik laat daarbij zien hoe een wettelijke verplichting door een belofte overgaat in een soort levenswerk. De beschrijving van de persoon van Max von

Haeften baseer ik op een lange mail, die Dietrich mij na onze ontmoeting stuurt in antwoord op vragen van mijn kant. Ik ben Dietrich dank verschuldigd voor de hulp bij de beschrijving van de Duitse tak van het geslacht van Haeften.

Valkyrie

Wie zich bezig houdt met de genealogie van het geslacht van Haeften kan niet om de Duitse tak van de familie heen. De leden van de Duitse tak stammen nog rechtstreeks af van de Betuwse ridders van Haeften uit de 14^e en 15^e eeuw. Zij behoren daarmee tot de zogenaamde. "Uradel", adel die al vóór 1350 erkend werd en de titel niet per diploma heeft verworven¹). Overigens, de Duitse adel houdt ten tijde van de Franse revolutie op te bestaan. Echter in 1824 draait de Pruisische koning Friedrich Wilhelm III die maatregel terug.

De meeste mannelijke leden van de Duitse tak van de familie van Haeften waren militairen in de Pruisische traditie. Sommigen van hen brengen het tot burgemeester of topambtenaar. Vooral bekend zijn de broers Werner en Hans Bernd von Haeften, die beiden in juli 1944 betrokken zijn bij de aanslag op Hitler. Werner heeft een actieve rol bij die aanslag als adjudant van generaal Claus graaf von Stauffenberg. De film Valkyrie, waarin Tom Cruise de hoofdrol speelt, geeft een beeld van het verloop van de gebeurtenissen op de 20ste juli 1944. Voor zijn rol bij de aanslag op Hitler wordt Werner von Haeften nog dezelfde dag gefusilleerd.

Figuur 2 Hans-Bernd von Haeften tijdens zijn proces, augustus 1944

Hans Bernd von Haeften is als diplomaat bij het Reichs Ministerie van Buitenlandse Zaken op de achtergrond bij de aanslag op Hitler betrokken. Uit geloofsoverwegingen wil hij niet actief meedoen aan de aanslag; hij houdt zich nadrukkelijk bezig met de inrichting van Duitsland na Hitler. Twee maanden later moet ook Hans Bernd zijn betrokkenheid met de dood bekopen. Tijdens zijn proces voor het "Volksgericht" noemt hij Hitler de incarnatie van het kwaad. Hans-Bernd sterft aan de galg.

Het ontstaan van de Duitse tak

De Duitse tak van het geslacht van Haeften ontstaat, wanneer Gerard van Haeften (Gerard II, ik gebruik deze aanduiding om verwarring te voorkomen met zijn vader en/of kleinzoon), die als officier deel uit maakt van de Hollandse leger van Rheinland, zich na 1650 vestigt op Kasteel Rheinberg bij Krefeld. Sommige graafschappen van Rheinland zoals Moers en Kleve en de stad Krefeld behoren tot het Huis van Oranje-Nassau; het Hollandse leger moet die beschermen tegen de Spanjaarden.

Gerard II is al getrouwd, wanneer hij zijn intrek neemt in kasteel Rheinberg. Aanvankelijk woont hij alleen op Rheinberg zonder eigenaar te zijn. Rheinberg is geen heerlijkheid.

Gerards betovergrootvader is Allard van Haeften, die in 1546 trouwt met erfdochter Cunegonde van Keppel van Verwolde²⁾ en zo het eigendom verkrijgt van Kasteel Verwolde bij Laren (Gld). De overgrootvader van Allard is Otto van Haeften van Rhenoij, die het bed deelt met Jutta Pieck³⁾. De ouders van laatst genoemde Otto zijn Otto Nicolaeszn en Adelissa van Herwijnen.

Vreemd genoeg is Gerard II nooit Heer van Verwolde geweest, hoewel hij er wel in ca. 1630 geboren is. Wanneer Gerards grootvader, Allard van Haeften, die getrouwd is met Dorothea van Eck, zijn testament opmaakt heeft hij pas één kind, zijn dochter Elisabeth Cunegonde, die dan ook Verwolde van hem erft. Elisabeth Cunegonde draagt in 1617 het bezit van Verwolde over aan haar tweede broer Dirk⁴⁾, die dan pas negen jaar oud is, en niet aan haar oudste broer Gerard (Gerard I). In 1634 gaat het eigendom van Verwolde vervolgens over op Dirks neef Dirk Statius van Haeften⁴⁾.

Het Huis Verwolde gaat voorbij aan de neus van Gerard I, die in 1608 ook op Verwolde geboren is. Als officier in Staatse Dienst is hij gelegerd in graafschap Moers. Door zijn tweede huwelijk met Judith Elisabeth van Baerl verkrijgt hij in 1652 Kasteel Baerl en de bijbehorende landerijen en gronden in Dopstein in leen van de Keurvorst van Brandenburg. Aan het leen is de verplichting verbonden andere leden van de familie van Baerl te ondersteunen. Baerl behoort in die tijd tot Brandenburgs gebied, terwijl het midden in het gebied ligt van de familie van Oranje-Nassau.

Gerard I overlijdt op 27 november 1658 in Orsoy, vlakbij Moers in Duitsland, en niet, zoals sommige bronnen wel beweren, in Orsoy in de staat Ohio in de USA. De staat Ohio in de USA bestaat dan nog helemaal niet!

Gerard II trouwt twee keer, resp. met Josina Bolmans en in 1658 met Catharina van Hoogendorp met wie hij twee kinderen krijgt, een dochter en een zoon. Gerard II sterft in 1674 bij Sennef tijdens een veldslag. Tot nu toe weet niemand waar Sennef ligt.

Zijn zoon Diederick, of op z'n Duits, Dietrich, wordt in 1660 op Rheinberg bij Krefeld geboren en wordt ook officier in het Hollandse leger.

In het Register van de kerk van Rheinberg wordt Diederick kapitein en brigademajoor genoemd. Zijn achternaam staat er vermeld als "van Haften". Hij staat ook vermeld als "Ambt von Rheinberg und Cracau bei Krefeld". Cracau is indertijd een fortificatie

Figuur 3 Gerhard Martin Wilhelm van Haeften (foto: Dietrich von Haeften)

bij Krefeld, gesloopt aan het einde van de 17e eeuw. De rol van een "ambt" varieert van

post in de hogere echelons van de gemeentelijke administratie tot vredesrechter. Op veertigjarige leeftijd besluit Diederick de dienst te verlaten en trouwt in 1700 op Rheinberg met de twintigjarige Margaretha Magdalena Mahfeld van Dockum. In de archieven van Rheinberg bevindt zich een document, dat laat zien, dat Diederick een hypotheek neemt van 1000 Pruisische Thalers om een huis te (laten) bouwen in Drypt, waar zijn grootvader het leen Topstein heeft. Diederick en Margaretha krijgen vijf kinderen, die allen in Rheinberg worden gedoopt. De oudste zoon is Gerard Martin Wilhelm, die op 24 januari 1706 geboren wordt. Ook deze Gerard (Gerard III) wordt militair in het Pruisische leger, terwijl hij nog een in Duitsland wonende Nederlander is. Later neemt hij het Pruisische staatsburgerschap aan. Het verwisselen van nationaliteit komt in die tijd veel voor.

Vanaf 1740 is Gerhard (let op: Duitse schrijfwijze) Martin Wilhelm majoor. In 1747 bereikt hij de rang van luitenant-kolonel. En vanaf 1748 is Gerhard, ook wel Martin genaamd, generaal-majoor bij het Infanterie Regiment 698a. Het Infanterie Regiment 698a wordt in 1698 als regiment van Brandenburg opgericht. Bij de reorganisatie van het Pruisische leger in 1752 gaat het als 2e bataljon op in het Regiment Villattes⁵⁾.

Gerhard Martin Wilhelm trouwt in 1730 met Louisa Müntz, dochter van rechter Anton Werner Müntz. Het stel vestigt zich in Xanten. Ook dit echtpaar krijgt vijf kinderen, van wie de oudste zoon Karl Franz Werner is, die in 1731 in Namen, tegenwoordig België, geboren wordt. Karl Franz Werner volgt zijn vader op als Pruisisch militair. Hij treedt op 27 augustus 1762 met Sara Christiane Frederike (von Wezik) de Widowsky in het huwelijk in Moers.

Erprath

Karl Franz Werner erft in 1768 de Heerlijkheid Erprath bij Xanten van zijn oom Johan Werner Müntz, wiens huwelijk met Sarah von Meinertzhagen kinderloos bleef. Vermoedelijk woont zijn vader Gerhard III tot zijn dood in 1767 al op Erprath.

Als eerste eigenaar uit het geslacht van Haeften van Erprath noemt Karl Franz Werner zich niet meer "van Haeften" maar op z'n Duits "von Haeften", hierdoor is hij eigenlijk de werkelijke stamvader van de Duitse tak. Zijn voorouders leven weliswaar al enkele generaties op Duitse bodem maar zijn nog Nederlands.

De Heerlijkheid Erprath blijft vier generaties lang eigendom van de familie von Haeften. Het is met name de oudste zoon van Karl Franz Werner, Wilhelm Ludwig Werner von Haeften, die Erprath laat verfraaien en vergroten door de bouw van stallen. De heerlijkheid was vooral een boerenbedrijf.

In de periode 1861-1865 laat zijn zoon Karl Christian Theodor, voormalig militair en Heer van Erprath de binnenzijde van het goed drastisch verbouwen en opknappen. Er vinden dan nauwelijks veranderingen aan de buitenzijde plaats. Vanuit Erprath verspreidt de familie von Haeften zich over Duitsland. Ze komen terecht in het Huis Hohenschwarfs bij Rostock, in Berlijn, in Hannover en in

Hamburg. Een kleinzoon van de eerder genoemde Karl Franz Werner vestigt zich in Kapellen bij Antwerpen. Met hem begint de Belgische tak van het geslacht. Later komen leden van deze Belgische tak in Argentinië terecht.

Max Albert Herman von Haeften is de laatste der von Haefkens, die op de Heerlijkheid Erprath het levenslicht ziet. De ouders van Max zijn Eugen August Heinrich Ernst von Haeften en Sophie Emilie Auguste Johanne (Anna) Hemmerde. Vader Eugen is, zoals gebruikelijk, militair in Pruisische dienst. Hoewel hij de derde zoon is, erft hij toch Erprath van zijn vader Karl Christian Theodor, omdat zijn oudste broer al overleden is en zijn tweede broer als Pruisisch

Figuur 4 Kasteel Erprath bij Xanten (foto: Paul Welling)

Staatsarchivaris niet geschikt is voor het boerenbedrijf. Eugen is tot 1879 de laatste Herr auf Erprath uit de familie von Haeften, hij ziet zich dan gedwongen Erprath te verkopen, omdat de middelen van zijn vrouw Anna Hemmerde hem niet langer in staat stellen de heerlijkheid te onderhouden. Eugens eigen middelen zijn al lang niet meer toereikend. Eugen en Anna verhuizen met hun kinderen naar Braunschweig.

Gevoelig

Eugen von Haeften en Anna Hemmerde krijgen vier kinderen. De oudste is Theodor August Karl Leopold Wilhelm (Theo), die op 30 augustus 1871 in Hannover geboren wordt. Daarna krijgen Eugen en Anna nog twee kinderen, die beiden op jonge leeftijd overlijden. Op 5 februari 1878 ziet hun vierde kind Max het daglicht. Max blijkt een gevoelige jongen, die enigszins gebukt gaat onder het feit, dat zijn broer Theo zo'n succesvol en trotse militair is in de traditie van de familie. Max volgt slechts een beroepsopleiding tot koopman. Hij leidt een klein

handelsbedrijfje in Hannover en later in Nordheim met slechts een paar medewerkers.

Max heeft een wat lomp figuur, terwijl zijn broer er goed en sportief uitziet met zijn snor à la keizer Wilhelm II. Terwijl Max nooit trouwt en geen kinderen voortbrengt, treedt Theo op zevenentwintigjarige leeftijd in het huwelijk met Wilhelmine Louise Charlotte (Lotte) Reinhard, die op 14 november 1875 in Berlijn-Steglitz is geboren. Theo en Lotte krijgen drie kinderen, eerst twee dochters en op 25 december 1904 zoon Hans-Georg Eugen Karl Friedrich. Deze Hans-Georg kiest ook voor een militaire carrière, nu bij de Wehrmacht. Hoewel wat zwaarmoedig van aard, blijkt Max toch een gentleman met oog voor de zorgen in zijn omgeving.

Rassenwetten

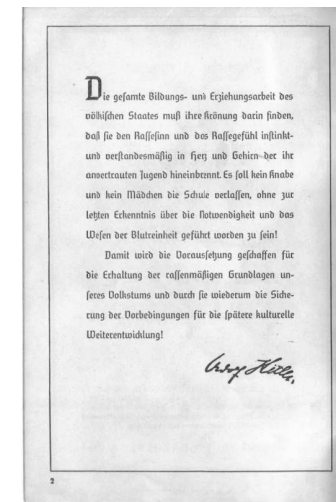
Max was vijfenvijftig jaar oud toen in 1933 Hitler in Duitsland aan de macht kwam. In het programma van Hitlers partij de NSDAP geeft artikel 4 aan, dat alleen staatsburger van het Duitse Rijk kan zijn wie *“Volksgenosse ist. Volksgenosse kann nur sein wer deutschen Blutes ist, ohne Rücksichtnahme auf Konfession! Kein Jude kann daher Volksgenosse sein!”*

Al in 1935 bepaalt het Rijks Ministerie van Binnenlandse zaken, dat elke

Volksgenosse in het bezit moet zijn van een Ahnenpass.

In de Ahnenpass kunnen van een Volksgenosse de voorouders weergegeven worden tot in de zesde generatie, de oud-grootouders, om aan te kunnen tonen, dat ze Arisch zijn. Strikt genomen hoeft de invulling niet zover terug te gaan. Leden van de NSDAP moeten in ieder geval wel tot 1800 hun voorouders in de Ahnenpass op nemen.

De eigenaar van de Ahnenpass moet met officiële oorkonden en uittreksels uit de burgerlijke stand of uit de doop- huwelijks- en overlijdensregisters van de kerken kunnen aantonen wie zijn voorouders zijn. Voor elk document wordt RM 0,60 in rekening gebracht. Pas wanneer de ambtenaar van de burgerlijke

Figuur 5 Voorwoord van Ahnenpass

stand op basis van genoemde oorkonden de voorouders van iemand heeft kunnen vaststellen wordt er bij die personen een stempel geplaatst. De kosten daarvoor bedragen RM 0.10 per stempel met een maximum van RM 1,00. De stempels en de handtekening van de ambtenaar van de Burgerlijke Stand maken de Ahnenpass rechtsgeldig.

Omdat de Ahnenpass in de zin der wet een officiële oorkonde is moet men daarom bij de samenstelling “auf peinlichste Genauheit der gemachten Angaben und auf die unbedingte Richtigkeit der niedergelegten Ahnenreihen ... achten”. Hitler zelf benadrukt in het voorwoord het belang van de Ahnenpass: “Es soll kein Knabe and kein Mädchen die Schule verlassen, ohne zur letzten Erkenntnis über die Notwendigkeit und das Wesen der Blutreinheit geführt worden zu sein. Damit wird die Voraussetzung geschaffen für die Erhaltung der rassenmässigen Grundlagen unseres Volkstums und durch sie wiederum die Sicherung der Vorbedingungen für die spätere kulturelle Weiterentwicklung!”

Bekeken door moderne genealogische ogen is de Ahnenpass niets anders dan een kwartierstaat van zes generaties. Het doel, dat de Nazi's beogen met de Ahnenpass is en blijft echter walgelijk. Hoe verwerpelijk de redeneringen van Hitler en zijn trawanten zijn maakt het hiervoor aangehaalde artikel 4 van het partijprogramma van de NSDAP. Wie “deutsche Blutes ist” is “Volksgenosse” ongeacht zijn of haar religie. Joden daarentegen vormen geen geloofsgemeenschap, maar een ras. Zij kunnen daarom geen “Volksgenosse” zijn!, terwijl zij toch een geloofsgemeenschap met elkaar vormen. Te belachelijk voor woorden.

242 Brieven

Keren we terug naar Max von Haeften. Het is niet bekend hoe zijn houding is tegenover de Nazi's, hoewel binnen de familie von Haeften de weerstand groot is. Hans Bernd von Haeften heeft als jong jurist al de “verbrecherische Natur Hitlers” door en probeert in 1932 met oudere en meer ervaren vrienden tevergeefs te voorkomen, dat Hitler aan de macht komt⁶⁾.

Max von Haeften werkt vanaf 1939 met grote voortvarendheid en trouw aan zijn Ahnenpass. Het lijkt erop, dat hij zich vanaf 1939 met bijna niets anders bezig houdt. Hij verstuurt 52 brieven naar familieleden en andere personen om te achterhalen wie precies zijn voorouders zijn. Hij schrijft 106 brieven aan de burgerlijke stand in diverse plaatsen en aan diverse kerken om de benodigde officiële documenten in handen te krijgen met name in de jaren 1941-1943. Elke brief, die Max aan instanties schrijft, gaat vergezeld van een gefrankeerde retourenveloppe à RM 0,12 en postzegels om de verschuldigde kosten te betalen. De totale uitgaven om zijn Ahnenpass in orde te krijgen bedragen voor Max von Haeften RM 127,23. Van familieleden en bekenden en van instanties krijgt Max 84 brieven terug. Tegenwoordig regelen we zoiets simpel via Internet. In een brief 19 juni 1941 aan ene Georg beklagt Max zich erover, dat het werken als kleine zelfstandige hem eigenlijk veel te zwaar valt. “Drum beantwortet mein Körper diese Überanstrengung auch mit D i a b e t i s”, zo schrijft hij. Op 19 november van hetzelfde jaar schrijft Max weer aan Georg, dat hij door de overbelasting nog niet ertoe gekomen is zich een “Arier-Nachweis” aan te schaffen. Dit is de enig keer in al zijn brieven, dat Max zelf het woord “Arier” gebruikt. Een andere keer, dat het woord “Arisch” in de correspondentie

voorkomt is op 18 juni 1939, wanneer dominee Rudolf Offerhaus van de Evangelische Gemeente in Xanten laat weten, dat Everdina Sara Wilhelmina van Haeften, de dochter van Gerhard Martin Wilhelm en Louisa Müntz in 1737 in de kerkboeken genoteerd staat als “gut christlich und damit arisch”.

Figuur 6 Ahnentafel van Max von Haeften

Persoonsverwisseling

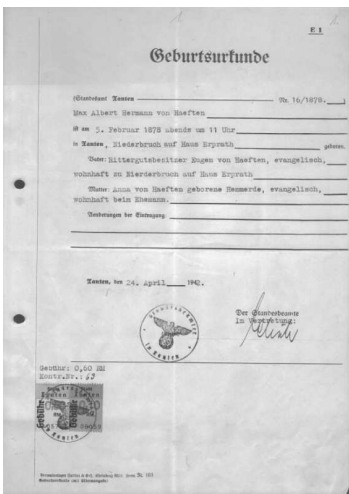
Van 1939 tot begin 1942 is Max vooral bezig het raadsel van een vermeende persoonsverwisseling te ontrafelen. Hij denkt, dat een naamgenoot hem zakelijk de grond in wil boren. Hij krijgt onverklaarbare rekeningen, hij moet belasting betalen over zaken waar hij totaal geen weet van heeft, iemand schrijft, volgens hem, zonder zijn medeweten geld van zijn bankrekening af. Max is er alles aangelegen de volledige waarheid boven tafel te krijgen, ook al gaat hem dat veel geld kosten. Bij diverse instanties vraagt hij tot ver in 1942 na of er mogelijk verwarring opgetreden kan zijn met een persoon von Häfen of von Haefen. De “t” in de achternaam wordt voor Max van levensbelang. Toch geeft de eerder genoemde dominee Rudolf Offerhaus al op 11 maart 1939 aan, dat in de boeken van zijn kerk in Xanten, de bakermat van de familie, vele von Haefens voorkomen, een andere schrijfwijze is hij niet tegengekomen. Max is dan nog niet ontvankelijk voor een dergelijke geruststelling. Sterker nog, hij verzoekt degenen

met wie hij correspondeert de nodige discretie in acht te nemen. Op 25 februari 1942 schrijft hij aan dominee Offerhaus van de Evangelische Kerk in Xanten: “*Da ich hier eine v e r t r a u l i c h e und persönliche Angelegenheit bearbeite, bitte ich höflichst auch dieses Schreiben n i c h t in’s Feld Ihnen, sehr geehrter Herr Pfarrer, nachsenden zu wollen, aus Ihnen verständlichen und naheliegenden Gründen*”.

Ongeveer halverwege 1942 stelt Max voor zichzelf vast, dat er geen verwisseling met iemand anders heeft plaats gevonden, maar hij raak nog wel geïrriteerd, wanneer iemand zijn achternaam als “von Häften” schrijft. Max realiseert zich kennelijk niet, dat voor iemand, die niet bekend is met de origine van zijn achternaam, nl. afkomstig uit Haafden in de Betuwe, Haefden in het Duits een andere schrijfwijze is voor Häften. Wanneer iemand zijn achternaam verkeerd schrijft, onderstreept Max dat en schrijft er met vette letters de juiste schrijfwijze bij. Soms kan hij niet nalaten een instantie expliciet te wijzen op de juiste schrijfwijze van zijn achternaam. Zo reageert hij op 10 juli 1942 op een brief van de pastorie van de Evangelisch-Lutherse kerk in Nörten met de volgende zinsnede: “*Schliesslich bitte ich noch darauf aufmerksam machen zu dürfen, dass die Schreibweise meines Familiennamens H a e f t e n lautet; da die von Ihnen gewählte Anschrift H ä f t e n falsch ist und daher zu Irrtümern führen könnte, da sie klanglich mit einen Friesischen Namen verwechselbar ist, was ich aber aus Vorsorglichkeitsgründen erwähnt haben möchte*”. De angst voor een persoonsverwisseling is Max nog niet helemaal kwijt.

Vol overgave

In de loop van 1942 bereikt Max het bericht, dat zijn neef Hans-Georg tijdens de Duitse veldtocht in Rusland “vermist” is geraakt. Uit zijn brieven blijkt, dat Max hoopt, dat zijn neef een snelle dood is gestorven in plaats van krijgsgevangene gemaakt door die verfoeilijk Bolsjewieken. Max is er eigenlijk wel van overtuigd, dat zijn neef tijdens de gevechten omgekomen moet zijn. Door dit feit verandert voor hem de doelstelling van het maken van de Ahnenpass. Hij steekt zijn energie niet meer zo zeer in het maken van zijn eigen Ahnenpass, maar vooral in het goed op papier krijgen van hun voorouders voor de vier, nog jonge kinderen van de omgekomen Hans-Georg. De oudste dochter, Barbara, sterft in 1938. Haar beide zusjes Annemarie en Christa zijn in 1942 resp. acht en vier jaar, broertje

Figuur 7 Geboorte-oorkonde van Max von Haefden

Dietrich is pas twee. Uit de brieven van Max von Haefden valt op te maken, dat hij Hans-

Georg beloofd moet hebben goed voor zijn vrouw en kinderen te zorgen in het geval hem iets mocht overkomen. Max kwijt zich met overgave tot zijn dood van die taak, zo bevestigt de thans negenenzestig jarige Dietrich. Vooral zijn moeder Ilse neemt Max veel zorgen uit handen.

Zijn gewijzigde doelstelling met de Ahnenpass moet de verklaring zijn waarom Max met het samenstellen van zijn Ahnenpass veel verder gaat dan de eisen die de Nazi's daaraan stelden. Daardoor ondervindt hij soms tegenwerking. Diverse instanties schrijven Max, dat zij niet aan zijn verzoeken kunnen voldoen vanwege gebrek aan personeel door de oorlogsomstandigheden, zoals hieronder duidelijk wordt. Het Stadtkirchenamt (stedelijk archief waar de kerkelijke DTB-boeken worden bewaard) in Braunschweig schrijft op 25 maart 1942, dat het kantoor gesloten is omdat de kachel niet kan branden door gebrek aan kolen. Het Evangelische Gemeindeamt in Wesel laat Max weten niets te kunnen nagaan zonder precieze data van geboorte, huwelijk of overlijden. Met een “*ungefähres Datum lässt sich das nicht feststellen*”. Soms maakt Max gebruik van geslijm om instanties voor zijn karretje te spannen. Hij bedankt de dominee van Pansen overdreven uitvoerig voor zijn bemoeienissen: “*... in der Absicht, Ihnen, sehr verehrter Herr Pastor, für Ihre Bemühungen um die Ausfindung meiner Vorfahren noch besonderes, handschriftlich meinen gehorsamsten Dank zum Ausdruck zu bringen*”. Herhaaldelijk schrijft Max, dat hij vóór het einde van zijn leven de Ahnenpass voor zijn kleine achterneefje gereed wil hebben. Zo ook aan de Evangelisch Lutherse pastorie in Xanten op 14 juli 1942: “*...da es mir im Interesse meines kleinen Grossneffen, dessen Vater im Osten als vermisst gemeldet worden ist, also höchst wahrscheinlich gefallen, die Vorfahrenlinie noch gern urkundlich nachgewiesen und für des Kindes Ahnenpass noch zu Wege gebracht hätte in meinen auch nicht mehr so ganz jungen Jahren, zumal auch noch mit Schwierigkeiten und Zeitverlust bei der Arbeit zu rechnen sein dürfte, infolge des grossen Mangels an Hilfskräften an den Ämtern*”. Het duurt Max vaak veel te lang om aan informatie te komen.

Katholiek

Het is voor Max von Haefden een grote schok, dat hij tijdens zijn onderzoek naar zijn voorouders ontdekt, dat sommige van hen katholiek zijn. Max verkeert in de veronderstelling, dat zijn hele familie net als hijzelf Evangelisch Luthers is. Maar katholiek?...Max kan er niet over uit, dat enkele van zijn voorvaderen katholiek geworden zijn om de vrouw van hun dromen te kunnen trouwen. Aan dominee Bölitze van de Evangelisch Lutherse kerk in Wesel schrijft Max op 20 juli 1942 over Reinhard en Wilhelm von Haefden, “*die beide am 21. Mai 1784 in der Willitordikirche in Wesel, einer r e f o r m i e r t e n Kirche, ihr Glaubensbekenntnis abgelegt haben. War Reinard von Haefden zuvor katholischen Glaubens?...Dieser gute Onkel aber bereitet nun wahrscheinlich*

seinem kleinen Neffen (Max is 64!) Kummer, vielleicht aber auch schon ein Vorfahre von ihm wegen des Namens (Vornamens Reinhard) und aber auch wegen des sowohl katholisch wie auch evangelisch eingetragenen Glaubens, sodass hierdurch vielleicht Verwechslungsmöglichkeiten entstanden sein könnten... ”.

Weer duikt de angst voor persoonsverwisseling bij Max op. Tegelijkertijd wordt duidelijk, dat het hem veel moeite kost zijn voorouders op de juiste volgorde in de Ahnenpass te krijgen. Ondanks zijn onderzoek van enkele jaren, ondanks de enorme correspondentie lukt het Max niet zijn voorouders verder dan vier generaties vóór hem volledig in beeld te brengen. De Ahnenpass wordt zodoende voor Max een genealogische zoektocht naar zijn voorouders, een gedwongen, maar goed onderbouwde kwartierstaat.

Tiel, februari 2009

Reacties aan: pawelling@wanadoo.nl

Bronnen en voetnoten

- 1 Dom. Benedictus Haeftenus, door dr. M. van Haafden, uitgegeven bij W. ten Have nv., Amsterdam, 1940
- 2 Boek Nederlandse Adel
- 3 Gedenkwaardigheden uit de Geschiedenis van Gelderland door onuitgegeven oorkonden opgehelderd en bevestigd, door Is. An. Nijhoff, Arnhem 1830
- 4 De Ridderschap van de Veluwe, door mr. W.J. Baron d'Ablaing van Giessenburg, 's Gravenhage 1869
- 5 www.milwiki.nl/dutchregiments/index.php?n=RepInf.IR698a
- 6 Nichts Schriftliches von Politik – Hans Bernd von Haefden – ein Lebensbericht, door Barbara von Haefden- Curtius, Verlag C.H. Beck 1997.

Bijlage

Kwartierstaat van Max Albert Herman (Max) von Haeften

(zoals weergegeven in zijn Ahnenpass)

Generatie 1 (kwartierdrager)

1 Max Albert Herman (Max) von Haeften, geboren op 5 februari 1878 in Haus Erprath, Xanten. Hij is gedoopt op 7 oktober 1878 in Xanten. Max is overleden op 27 februari 1955 in Bad Gandersheim, 77 jaar oud.

Religie: Evangelisch Luthers

Generatie 2 (ouders)

2 Eugen August Heinrich Ernst Wilhelm (Eugen) von Haeften, geboren op 25 juli 1836 in Braunschweig. Hij is gedoopt op 11 augustus 1836 in Braunschweig. Eugen is overleden op 5 april 1893 in Braunschweig, 56 jaar oud.

Beroep: Hauptman

Religie: Evangelisch Luthers

Hij trouwde, 33 jaar oud, op 19 mei 1870 in Hannover met de 21-jarige

3 Emilie Auguste Johanna (Anna) Hemmerde, geboren op 26 december 1848 in Hannover. Zij is gedoopt op 23 mei 1849 in Hannover. Anna is overleden op 8 juni 1909 in Barsinghausen, 60 jaar oud.

Kind uit dit huwelijk:

I. Max Albert Herman (Max) von Haeften, geboren op 5 februari 1878 in Haus Erprath, Xanten

Generatie 3 (grootouders)

4 Carl Christian Theodor von Haeften, geboren op 3 maart 1801 in Wesel. Carl is overleden op 29 september 1870 in Haus Erprath, Xanten, 69 jaar oud.

Beroep: Luitenant

Religie: Evangelisch Luthers

Hij trouwde, 26 jaar oud, op 3 augustus 1827 in Braunschweig met de 19-jarige

5 Emilie Freija Franziska Wilhelmi, geboren op 12 juni 1808 in Erfurt. Zij is gedoopt op 13 juni 1808 in Erfurt. Emilie is overleden op 18 januari 1862 in Hohenschwarfs, Rostock, 53 jaar oud.

Religie: Evangelisch Luthers

Kind uit dit huwelijk:

I. Eugen August Heinrich Ernst Wilhelm (Eugen) von Haeften, geboren op 25 juli 1836 in Braunschweig

6 Georg Friedrich Theodor Wilhelm Hemmerde, geboren op 8 november 1816 in Hannover. Hij is gedoopt op 16 januari 1817 in Hannover. Georg is overleden op 5 mei 1865 in Hannover, 48 jaar oud.

Beroep: Koopman

Religie: Evangelisch Luthers

Hij trouwde, 29 jaar oud, op 16 april 1846 in Hannover met de 19-jarige

7 Juliana Louisa Celina (Celine) Blum, geboren op 11 november 1826 in Hannover. Zij is gedoopt op 7 december 1826 in Hannover. Celine is overleden op 27 mei 1918 in Barsinghausen, 91 jaar oud.

Religie: Evangelisch Luthers

Kind uit dit huwelijk:

I. Emilie Auguste Johanna (Anna) Hemmerde, geboren op 26 december 1848 in Hannover .

Generatie 4 (overgrootouders)

8 Wilhelm Ludwig Werner von Haeften, geboren op 16 maart 1769 in Xanten. Hij is gedoopt op 16 maart 1769 in Xanten. Wilhelm is overleden op 10 februari 1836 in Haus Erprath, Xanten, 66 jaar oud.

Religie: Evangelisch

Hij trouwde, 30 of 31 jaar oud, in 1800 met de 17 of 18-jarige

9 Louisa Wilhelmina Johanna von Kanitz, geboren op 19 september 1782. Louisa is overleden in 1810 in Düsseldorf, 27 of 28 jaar oud.

Kind uit dit huwelijk:

I. Carl Christian Theodor von Haeften, geboren op 3 maart 1801 in Wesel .

10 Carl Anton Joseph Wilhelmi, geboren op 25 november 1779 in Heppenheim. Hij is gedoopt op 25 november 1779 in Heppenheim. Carl is overleden op 8 maart 1818 in Erfurt, 38 jaar oud.

Religie: RK

Hij trouwde, 26 jaar oud, op 30 juli 1806 in Jeinsen met

11 Charlotte Eleonora Lepper.

Kind uit dit huwelijk:

I. Emilie Freija Franziska Wilhelmi, geboren op 12 juni 1808 in Erfurt .

12 Christian Ludwig Hemmerde, geboren op 16 april 1781 in Minden. Christian is overleden op 19 oktober 1860 in Hannover, 79 jaar oud.

Beroep: Koopman

Religie: Evangelisch

Hij trouwde, 29 jaar oud, op 28 maart 1811 in Ülzen met de 18-jarige

13 Frederika Johanna Henriette Knoch, geboren op 30 september 1792 in Ülzen. Zij is gedoopt op 4 oktober 1792 in Ülzen. Frederika is overleden op 18 juni 1847, 54 jaar oud. Zij is begraven in Engesohde, Hannover.

Religie: Evangelisch Luthers

Kind uit dit huwelijk:

I. Georg Friedrich Theodor Wilhelm Hemmerde, geboren op 8 november 1816 in Hannover.

14 Christian Leopold Blum, geboren op 25 mei 1787 in Nörten. Hij is gedoopt op 28 mei 1787 in Nörten. Christian is overleden op 13 mei 1867 in Hannover, 79 jaar oud.

Beroep: Koopman

Religie: Evangelisch Luthers

Hij trouwde, 36 jaar oud, op 23 mei 1824 in Grossenrode met de 27-jarige

15 Anna Henrietta Christiana Eggers, geboren op 16 april 1797. Anna is overleden op 10 juni 1865 in Hannover, 68 jaar oud.

Religie: Evangelisch Luthers

Kind uit dit huwelijk:

I. Juliana Louisa Celina (Celine) Blum, geboren op 11 november 1826 in Hannover.

Generatie 5 (betovergrootouders)

16 Carl Franz Werner von Haeften, geboren in 1731 in Ipern. Carl is overleden op 12 december 1802 in Xanten, 70 of 71 jaar oud.

Beroep: Oberstluitenant

Religie: Evangelisch

Hij trouwde, 30 of 31 jaar oud, op 27 augustus 1762 in Moers met de 20 of 21-jarige

17 Sara Christina Frederica von Widowsky, geboren in 1741. Sara is overleden op 1 april 1800 in Xanten, 58 of 59 jaar oud.

Kind uit dit huwelijk:

I. Wilhelm Ludwig Werner von Haeften, geboren op 16 maart 1769 in Xanten.

20 Jacob Josef Wilhelmi.

Beroep: Oberamtman

Religie: RK

Hij trouwde met

21 Antonia Brentano.

Religie: RK

Kind uit dit huwelijk:

I. Carl Anton Joseph Wilhelmi, geboren op 25 november 1779 in Heppenheim.

22 Christian Johannes Wilhelm Lepper, geboren op 23 juni 1743 in Lüneburg. Hij is gedoopt op 24 juni 1743 in Lüneburg. Christian is overleden op 6 december 1813 in Schulenburg, 70 jaar oud.

Religie: Evangelisch Luthers

Hij trouwde, 31 jaar oud, op 3 maart 1775 in Lüneburg met de 19-jarige

23 Christina Freija Catharina Leonhard, geboren op 5 december 1755 in Lüneburg. Zij is gedoopt op 7 december 1755 in Lüneburg. Christina is overleden op 2 april 1832 in Calenberg, 76 jaar oud.

Religie: Evangelisch Luthers

Kind uit dit huwelijk:

I. Charlotte Eleonora Lepper.

24 Johann Wilhelm Hemmerde, geboren in 1739 in Dodendorf. Johann is overleden op 15 april 1815, 75 of 76 jaar oud.

Beroep: Koopman

Hij trouwde met

25 Amalia Bock, geboren op 29 augustus 1749 in Minden. Amalia is overleden op 15 januari 1823 in Hannover, 73 jaar oud.

Kind uit dit huwelijk:

I. Christian Ludwig Hemmerde, geboren op 16 april 1781 in Minden.

26 Johann Jacob Knoch, geboren in Ülzen.

Beroep: Tabakfabrikant

Kind van Johann uit onbekende relatie:

I. Frederika Johanna Henriette Knoch, geboren op 30 september 1792 in Ülzen.

28 Johan Friedrich Wilhelm Blum, geboren op 11 november 1753 in Nörten.

Hij is gedoopt op 13 november 1753 in Nörten.

Beroep: Koopman

Religie: Evangelisch Luthers

Hij trouwde met

29 Sophia Louisa Juliana Borkenstein.

Religie: Evangelisch Luthers

Kind uit dit huwelijk:

I. Christian Leopold Blum, geboren op 25 mei 1787 in Nörten.

30 Gothard Christian Eggers, geboren in Gifhorn.

Religie: Evangelisch Luthers

Hij trouwde op 27 april 1783 in Nörten met de 26-jarige

31 Henriette Christiana Elisabeth Blum, geboren op 17 juni 1756 in Nörten.

Zij is gedoopt op 22 juni 1756 in Nörten.

Religie: Evangelisch Luthers

Kind uit dit huwelijk:

I. Anna Henrietta Christiana Eggers, geboren op 16 april 1797.

Generatie 6 (oudouders)

32 Gerhard Martin Wilhelm von Haefen, geboren op 24 januari 1706 in Rheinberg. Hij is gedoopt op 24 januari 1706 in Dipt. Gerhard is overleden op 10 december 1767 in Hau Erprath Xanten, 61 jaar oud.

Hij trouwde, 23 of 24 jaar oud, in 1730 in Dinslaken met de 23 of 24-jarige

33 Louisa Wilhelmina Johanna Müntz, geboren op 24 maart 1706 in Xanten.

Louisa is overleden op 7 maart 1760, 53 jaar oud.

Kind uit dit huwelijk:

I. Carl Franz Werner von Haefen, geboren in 1731 in Ipern.

44 Stephan Conrad Lepper.

Beroep: Amtschreiber

Hij trouwde op 26 september 1738 in Lüneburg met

45 Margaretha Elisabeth Langen.

Kind uit dit huwelijk:

I. Christian Johannes Wilhelm Lepper, geboren op 23 juni 1743 in Lüneburg.

46 Josefus Conrad Leonhard, geboren in Lüneburg. Hij is gedoopt op 7 december 1755 in Lüneburg.

Beroep: Dr. Med huidfysicus

Religie: Evangelisch Luthers

Hij begon een relatie met

47 Catharina Elisabeth Krugern.

Kind uit deze relatie:

I. Christina Freija Catharina Leonhard, geboren op 5 december 1755 in Lüneburg.

56 Georg Wilhelm Blum, geboren in Nörten.

Beroep: Koopman

Hij trouwde met

57 Maria Louisa Hohmuth.

Kind uit dit huwelijk:

I. Johan Friedrich Wilhelm Blum, geboren op 11 november 1753 in Nörten.

Generatie 7 (oudgrootouders)

66 Anton Werner Müntz.

Hij trouwde met

67 Anna Lelij.

Kind uit dit huwelijk:

I. Louisa Wilhelmina Johanna Müntz, geboren op 24 maart 1706 in Xanten.

Genealogische vernoeming in de West-Betuwe

M. Schelling

Het is goed om te weten hoe vernoemingen in het verleden verliepen, zodat je daar tijdens het genealogische onderzoek rekening mee kunt houden. Vaak weet je namelijk wel de namen van (een aantal van) de kinderen in een gezin, maar ben je op zoek naar verre voorouders van deze kinderen. Je kan er van uitgaan dat de namen van de kinderen niet uit de lucht gegrepen zijn, maar dat deze namen in het verleden al eens in de familie voorkwamen, bijvoorbeeld als (over)grootouders of bij een oom of tante. Maar wat waren de regels om je kind te vernoemen? Dat zullen we bekijken aan de hand van een voorbeeld.

Het voorbeeld gaat over de familie Van Hemert. In de 18-de eeuw was dit in Ophemert een familie van aanzien: het was familie van de vroegere Ophemertse schoolmeester Winderlingh en via een bastaard tak stamde de familie af van de adellijke familie Van Hemert uit Nederhemert. Het bewuste gezin woonde aan de Molenstraat tegenover de kerk van Ophemert, op de plaats waar nu de familie Van Helden woont. Zij runden daar een herberg.

Hieronder volgt het genealogische fragment wat als voorbeeld zal dienen:

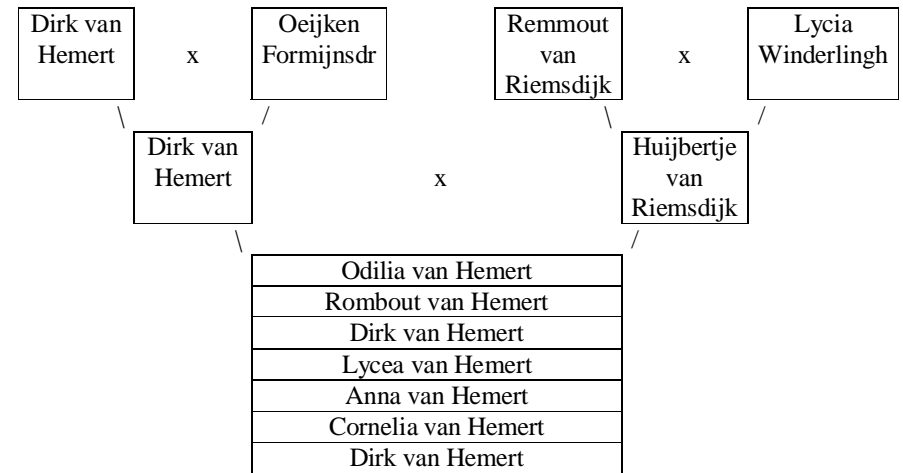
Dirk van Hemert, geboren te Ophemert in het jaar 1692, overleden aldaar op 4 augustus 1740, zoon van Dirk van Hemert en Oeijken (ook genaamd Odilia of Uke) Formijnsdr. Dirk is getrouwd te Ophemert op 19 juni 1729, ondertrouwd aldaar op 4 juni 1729 met Huijbertje van Riemsdijk, geboren te Ophemert op 8 januari 1704, overleden aldaar op 22 december 1787, dochter van Remmout van Riemsdijk en Lycia Winderlingh.

Huijbertje is later getrouwd te Ophemert op 26 april 1744, ondertrouwd aldaar op 10 april 1744 met Hendrik van Lent, overleden te Ophemert op 23 februari 1776. Uit het huwelijk van Dirk en Huijbertje zijn geboren:

1. Odilia van Hemert ook genaamd Uke, gedoopt te Ophemert op 16 april 1730, wonende te Est, overleden te Ophemert op 20 november 1806.
2. Rombout van Hemert ook genaamd Remmert, gedoopt te Ophemert op 28 oktober 1731, overleden tussen 1811 en 1819.
3. Dirk van Hemert, gedoopt te Ophemert op 16 januari 1734, overleden aldaar op 5 augustus 1800, begraven aldaar op 8 augustus 1800.
4. Lycea van Hemert, gedoopt te Ophemert op 11 maart 1736. Lycea vertrok naar Delft.
5. Anna van Hemert, gedoopt te Ophemert op 2 februari 1738, overleden aldaar op 2 juni 1788.

6. Cornelia van Hemert, gedoopt te Ophemert op 8 november 1739, ongehuwd overleden te Ophemert op 5 juni 1787.
7. Dirk van Hemert (junior), geboren te Ophemert op 30 april 1741, gedoopt aldaar op 7 mei 1741 overleden te Ophemert op 7 mei 1823.

Wanneer we dit genealogische fragment ontdoen van allerlei gegevens die we voor dit voorbeeld niet nodig hebben, dan blijft er in een overzichtelijk schema over:

We zullen nu kijken naar de vernoeming van de zeven kinderen van Dirk van Hemert en Huijbertje van Riemsdijk.

De kinderen zijn gerangschikt op leeftijd: de oudste eerst.

We zien dat Odilia vernoemd is naar de moeder van Dirk van Hemert. De naam Odilia werd in vroeger tijden nogal eens verbasterd. Delia is een mooi voorbeeld, maar ook Uke of Oike zijn namen die dezelfde oorsprong hebben als Odilia. Het volgende kind, Rombout, is vernoemd naar zijn grootvader van moederszijde: Remmout van Riemsdijk.

Het derde kind is vernoemd naar de grootvader van vaderskant: Dirk van Hemert. Het vierde kind is Lycea en is vernoemd naar moedersmoeder Lycia Winderlingh.

Met de eerste vier kinderen zien we dus dat alle grootouders van de kinderen vernoemd zijn. In dit voorbeeld zien we dat het eerste meisje naar vadersmoeder vernoemd is. Dit is in de meeste gevallen niet zo. Meestal zien we dat het eerste meisje naar moedersmoeder en de eerste zoon naar vadersvader vernoemd. Maar ja: uitzonderingen bevestigen nu eenmaal de regels!

Wanneer we doorgaan met het vijfde kind, dan komt de naam Anna niet in het schema voor en ook niet in het genealogische fragment. Maar, als we verder terug gaan in de tijd, dan vinden we dat de moeder van de oudste Dirk van Hemert de naam Anneke Hups droeg. Daarmee is Anna van Hemert dus naar een overgrootmoeder genoemd.

Voor het volgende kind Cornelia geldt ongeveer het zelfde, want zij is vernoemd naar de moeder van Lycia Winderlingh, genaamd Cornelia de Man.

Dus ook bij het vijfde en zesde kind is de vernoeming in ons voorbeeld duidelijk te volgen.

In praktijk kunnen we zien dat de vernoeming van kinderen vanaf het vijfde kind wisselt. Soms zien we dat er ooms en tantes van de kinderen vernoemd worden, maar ook zien we zoals in het voorbeeld dat oudere familieleden vernoemd worden.

Overigens geldt, dat wanneer er een kind jong komt te overlijden, dat het gebruikelijk is dat het overleden kind direct vernoemd wordt wanneer er een volgend kind geboren wordt.

Het zevende kind in ons voorbeeld heet Dirk van Hemert, dezelfde naam als het derde kind. Het is dus logisch om te veronderstellen dat het derde kind jong overleden is en dat het zevende kind naar het jong overleden zoontje vernoemd is. De toevoeging junior slaat dan op het feit dat de vader ook Dirk van Hemert heet. Daarmee is de verklaring van de namen in het voorbeeld rond.

Maar... Tijdens het vervolgonderzoek begon het steeds duidelijker af te tekenen dat er in de West-Betuwe een Dirk van Hemert ronddoelde waarvan de ouders Dirk van Hemert en Huijbertje van Riemsdijk moesten zijn, maar die niet dezelfde persoon was als de tweede Dirk. Hij was ook niet hertrouwd, want anders zou hij afwisselend vader bij verschillende vrouwen geworden zijn.

Toen is het denkbeeld dat de eerste Dirk jong overleden was losgelaten en dat bleek zeer correct te zijn. De toevoeging junior sloeg niet op het feit dat het zevende kind een zoon van Dirk was, maar dat hij een zeven jaar oudere broer had!

Maar, waarom waren er dan *twee* volwassen zonen met *dezelfde* naam in hetzelfde gezin? Wanneer we goed naar het gezin kijken, dan zien we dat vader Dirk van Hemert overleden is in augustus 1740. Het laatste kind komt eind april 1741 ter wereld. Het blijkt dat Huijbertje van Riemsdijk net zwanger was toen Dirk kwam te overlijden. Het kind is dus naar de overleden vader vernoemd en omdat dit dezelfde naam was als die van grootvader, was het makkelijk om in eerste instantie de mist in te gaan.

Achteraf was het mogelijk geweest om de misser te voorkomen, als de doopschrijving van het zevende kind goed gelezen was, want daar staat in vermeld:

Den 7 Mei.

Dirk, zoon van Huijbertje van Riemsdijk, na de dood van haar man
Dirk van Hemert

get: Gerrit van Riemsdijk

En Johannes Maurits, schoolmeester tot Loevesteijn.

Dit maakt het duidelijker en makkelijker te begrijpen dat de overleden vader vernoemd is.

Toen tijdens het onderzoek de dopen van de kinderen van Dirk van Hemert en Huijbertje van Riemsdijk gevonden werden, waren hun grootouders nog niet bekend, laat staan de overgrootouders. Het was een enorme hulp om alle namen van de kinderen te hebben, zodat er een indicatie van de namen van de grootouders was. Dat maakte het zoeken een stuk eenvoudiger!

Kennismaken met .....

M. van Beek-Montens

De heer **S. Reuser** (lidnr. 132300)

De S staat voor Sander, wordt duidelijk tijdens het maken van de afspraak van deze kennismaking. Maar daarbij zal het niet blijven.

Eenmaal op bezoek bij de familie Reuser blijkt tot mijn verrassing ook een Robert deel te nemen aan het plezierige gesprek. Robert, ook lid van onze afdeling, is een zoon van Sander en deze zoon deelt de belangstelling van zijn vader voor het nagaan van de familienaam in alle facetten.

En dat er veel facetten zijn wordt duidelijk bij het zien een bladzijde vol schrijfwijzen en/of verbasteringen van de naam Reuser. Alle vormen komen voor in de genealogie van de Reusers. Enkele voorbeelden:

Reuser, Reusel, Reusers, Röser, Reuselaar, Röselaer, Röselaers. In één geval wordt iemand zelfs Ruijter genoemd, waaruit dan weer een tak met die naam voortkomt. Al deze namen worden gevonden ná ± 1730, het jaar waarin de verst gevonden voorouder werd geboren in Thorn. Dat vond plaats in de periode waarin Thorn, vaak Thoor of Toor genoemd, nog een autonoom kloostergebied was. Toen de Franse bezetters een einde maakten aan deze zelfstandigheid in 1794, was Arnoldus

Reuser al vertrokken. Hij belandde in Vught alwaar hij in 1757 in het huwelijk trad met Elisabetha Vogelsanck. Vanaf dat moment zijn er heel wat familieleden in Vught en omgeving te vinden.

In 1820 wordt de eerste voorvader in Tiel aangetroffen. De naam Reuser komt in Tiel e.o. veelvuldig voor. Drie verschillende takken worden door Sander en Robert in beeld gebracht. Het verband tussen die drie is nog niet gelegd, maar dat zal zeker lukken. Vader en zoon werken gestaag verder.

Bezoeken aan allerlei begraafplaatsen in de omgeving vormden een nuttige toevoeging aan de verzamelde gegevens, terwijl de vondsten op diverse zerken fotografisch werden vastgelegd, zodat er geen gegevens verloren zullen gaan. De familie Reuser vindt het bezoeken van begraafplaatsen geen plezierige activiteit. Zij zijn dan ook tevreden dit deel van het onderzoek inmiddels succesvol te hebben afgerond.

Spannender was het bezoek van Robert enige jaren geleden aan een Tempel van de Mormonen, ofwel de Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints. Alles in die tempel maakte grote indruk, en het was interessant om te merken dat ook daar een willekeurige bezoeker wordt betrokken in de voorziening van de genealogische gegevens voor familysearch.org. Robert moest – als onbekende – al zijn persoonlijke gegevens aanreiken, die nauwgezet werden genoteerd.

Het lijkt erop dat de oorsprong van de naam en de familie Reuser in Duitsland ligt. De klank en de geboorteplaats van Arnoldus Reuser zouden in die richting kunnen wijzen. Eerder al werden bijvoorbeeld naamgenoten gevonden in Baden-Württemberg.

Maar ook elders. Wat te denken van de bekende voetballer Martijn Reuser die werd geboren in Amsterdam? Ajax was logischerwijs zijn eerste club, hoewel hij inmiddels –na allerlei club-omzwervingen- bij NAC speelt. De Reusers willen nog wel graag weten of deze sportman bijvoorbeeld hun achterneef is en via welke tak. De wet op de privacy maakt dit soort vragen niet gemakkelijk te beantwoorden.

Daarvoor zullen de onderzoekers contact zoeken met een persoon in kwestie. Er staat nog een mooie reeks andere namen op het genealogisch verlanglijstje zoals o.a. Kranenburg, Van Wamel, Roodbeen, Huiberts. Het onderzoek daarnaar is even uitgesteld naar de toekomst. Eerst concentreert men zich op de familie Reuser. “Wij willen het onderzoek duidelijk en helder houden”, aldus Robert. Overigens vindt hij het mooi om te zien in de via Aldfaer gemaakte stamboom, dat “toevallig” elke generatie start met 1.1 etc., hetgeen nog steeds het geval is bij zowel Sander als bij Robert. Een kolom van oudste zonen tot nu toe....

Robert is degene die de computergenealogie bij het onderzoek betrok. Zijn vader Sander was al een flink aantal jaren terug gestart. Hij beluisterde ooit de genealogische belevenissen van een aangetrouwd nichtje op zoek naar de familie Kranenburg en daarmee was zijn belangstelling gewekt. Het werd de directe aanleiding om zelf eens een bezoek te brengen aan het Tielse archief. Nu is het dus

een duo Reuser, waarbij dankzij de zoon ook gesnuffeld wordt in alle mogelijke internetbronnen.

Hebt u ook een Reuser als verwant? Hebt u aardige toevoegingen of wilt u juist iets te weten komen met betrekking tot dit onderzoek?

Vragen staat vrij via e-mailadres: robert@reuser.nl.

Het project genetische genealogie in 2009

T. van Gestel

Op 29 november 2008 werd in Leiden het eerste jaar van het project genetische genealogie afgesloten. Hierin werd het Y-chromosoom onderzocht, dat overerft van vader op zoon en alleen bij mannen voorkomt. De publicatie over dit project was op dat moment helaas nog niet gereed. Inmiddels is ‘Zonen van Adam in Nederland’ verschenen. Van meer dan 400 personen is de stamreeks in de mannelijke lijn opgenomen, voorafgegaan door de vermelding van haplogroep en haplotype. Daaraan vooraf gaat een 3-tal hoofdstukken. Hierin wordt ingegaan op de afstamming van de mens, de genetische basis van het onderzoek, op onze huidige kennis over haplogroepen en over de resultaten van het onderzoek. Het boek wordt besloten met 2 hoofdstukken over het DNA-onderzoek bij de opgravingen in resp. Vlaarding en Eindhoven.

Ook in 2009 wordt het project voortgezet.

Deelnemer word je door een bedrag van € 155,- te storten op rekeningnummer 554678306 t.n.v. De Nederlandsche Leeuw te Bilthoven. Vervolgens stuurt u een stamreeks naar publisher@barjesteh.nl. Daarbij vermeldt u naam en adres, zodat u thuis een afnamesetje toegestuurd kan worden. Nadat u dit setje teruggestuurd hebt, moet u enige tijd geduld oefenen. Het laboratorium in Leiden verzamelt nl eerst een aantal setjes, voordat zij aan de verschillende stappen beginnen. Het kan dus een tijd duren, voordat u het verslag van de bepalingen thuis krijgt. In een 2de uitgave van ‘Zonen van Adam in Nederland’ zal met uw toestemming uw stamreeks worden opgenomen. U kunt deze stamreeks voorzien van foto's en evt andere illustraties; uiteraard in overleg met de uitgever. De prijs van het boek zal afzonderlijk voldaan moeten worden. Kijkt u op de website van de NGV naar het bericht, dat op 19 januari is geplaatst, naar het bericht van 30 januari en naar dat van 15 januari over ‘Zonen van Adam in Nederland’.

Onenigheid in Utrecht en financiële puinhopen in Tiel Johan van Haeften en de Ridderlijke Duitse Orde

P. Welling

Zijn opvolger als landcommandeur van de Balije van Utrecht van de Ridderlijke Duitse Orde omschreef Johan van Haeften bij zijn dood in 1476 als “en geleert man van groete gebairte, die geen scaemt of berouw kende¹⁾”. De loopbaan van Johan van Haeften als commandeur van de Ridderlijke Duitse Orde in Tiel en als landcommandeur van de Balije in Utrecht heeft een stormachtig verloop gekend. Diverse malen werd Johan beschuldigd van wanbeleid en malversaties. Het heeft

8 Johan van Haeften
landcommandeur

hem veel strijd en geld gekost zijn positie als landcommandeur zeker te stellen. In Tiel kon van Haeften zijn buitenissige levenswijze voortzetten ondanks zijn beloften zijn leven te beteren.

Johan van Haeften was een telg uit een groot gezin. Zijn ouders, Otto van Haeften en Adelissa van Herwijnen, hadden samen 14 kinderen²⁾. Andere bronnen kennen Otto en Adelissa meer wettelijke kinderen toe³⁾. Vader Otto, een machtig edelman in de West Betuwe, had daarnaast nog 12 erkende bastaarden, daarover zijn de meeste bronnen het eens. Bastaarden hadden min of meer dezelfde rechten hadden in die tijd als hun wettelijke halfbroers en -zusters. Ze voerden ook hetzelfde wapen, zij het vaak met een balk in het schild. In de late middeleeuwen werden huwelijken aangegaan om bezit veilig te stellen dan wel te vergroten. De bastaarden kwamen vaak voort uit liefdevolle relaties.

Afkomst

Over de afkomst van Johan behoeft geen twijfel meer te bestaan, want op 31 juli 1463, wanneer Johan belooft, dat hij de voorwaarden, waaronder hem voor het leven het bestuur van het Duitse Huis in Tiel is opgedragen, trouw zal nakomen, schrijven zijn broer Arnt van Haeften, zijn neef Jan van Rossum en zijn zwager Wilhelm van Holthuysen, die getrouwd was met Johans zuster Geertruid, een borgtochtbrief⁴⁾. Daarmee is de afkomst van Johan bepaald: zijn ouders waren Otto van Haeften en Adelissa van Herwijnen, hetgeen bevestigd wordt in het boekje over Dom. Benedictus Haeftenus door dr. M. van Haafden, uitgegeven in 1940 bij W. ten Have nv. te Amsterdam.

Vader Otto was de 6e heer van Haafden uit het geslacht van Haefden. Hij was ook heer van Herwijnen, Hellouw en Gameren³⁾. Veel van zijn bezit had Otto geërfd van zijn vader Nicolaes. Door zijn huwelijk met Adelissa verwierf Otto Herwijnen. Het

kasteel Frissesteyn te Herwijnen verkregen Otto en Adelissa in 1421 doordat hun zoon Walraven, drost van Buren⁵⁾, het voor hen had gekocht. De familie van Haeften had een groot grondbezit met name in de Tielerwaard.

In 1397 raakte Otto betrokken bij een twist tussen Bruysten van Herwijnen, zijn latere schoonvader, en Albrecht van Beieren. Bruysten van Herwijnen werd aangeklaagd wegens financiële vergrijpen. De Hollanders namen hem gevangen, maar hij ontvluchtte en verschanste zich op slot Loevestein, bijgestaan door zijn latere schoonzoon. Ook tijdens de Arkelse Oorlog van 1401-1412 streed Otto aan de zijde van zijn schoonvader.

Rond 1400 stichtte Otto, die collator⁶⁾ was van de pastorie en van de vicariën van de kerk, het kapittel van Haafden, dat bestond uit een deken en zeven kanunniken. De stichting van het kapittel werd door de Paus goedgekeurd. Over het goederenbezit van dit kapittel zijn we nauwelijks ingelicht, want een afzonderlijk kapittelarchief bestaat niet. De goederen zijn onder het beheer van de heren van Haafden gekomen, waardoor de archivalia waarschijnlijk steeds met de heerlijkheid (Haafden) zijn overgedragen aan de nieuwe heer⁷⁾. Het archief is waarschijnlijk verloren gegaan met de verwoesting in 1672 door de Fransen van slot Goudenstein van de heren van Haafden⁸⁾.

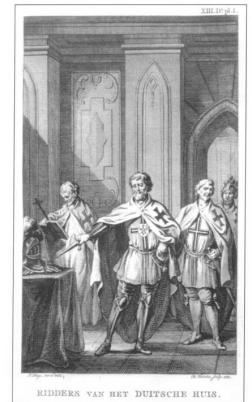
Otto werd in 1417 in Gorinchem tot ridder geslagen door Willem van Arkel, nadat deze de stad op Jacoba van Beieren had veroverd voor Jan van Beieren. Willem van Arkel sneuvelde een week later⁹⁾. De strijd tussen Jacoba en Jan van Beieren, nicht en neef, over de zeggenschap in het graafschap Holland-Zeeland viel samen met het einde van de Hoekse en Kabeljauwse twisten. In 1433 nam de Bourgondiër Philips de Goede de macht daar over.

Otto's zonen Walraven, Otto, Arnt, Claes (Nicolaes) en Willem waren even machtig als hun vader of overtroffen hem zelfs, zoals Walraven.

Duitse Orde

Wanneer Johan van Haeften precies geboren is weten we niet, vermoedelijk tussen 1410 en 1420, mogelijk zelfs later. Waarschijnlijk is hij in Haafden geboren, maar dat kan net zo goed Herwijnen, waar zijn ouders verbleven op slot Frissestein, zijn geweest. Johan studeerde rechten in Pavia in Italië en kwam in contact met verschillende Europese hoven. Op jonge leeftijd treedt hij toe tot de Ridderlijke Duitse Orde in Tiel. Hij werd niet tot priester gewijd, maar heeft wel de gelofte afgelegd celibatair te zullen leven¹⁰⁾, al zal bij zijn dood blijken, dat hij, in overeenstemming met de tijdgeest van de late middeleeuwen, zich niet aan die gelofte heeft gehouden.

De Ridderlijke Duitse Orde is ontstaan tijdens de derde Kruistocht, toen een groep kruisvaarders uit Lübeck onder de zeilen van hun koggeschip een hospitaal inrichtten om

RIJDELIJKE VAN HET DUITSCHE HUIS.

gewonde kruisvaarders verzorging te kunnen geven. Later kwam daar een tweede taak bij, nl. de bescherming van kruisvaarders en pelgrims, die het heilige Graf wilden bezoeken. Voor de eerste taak werden priesters gerekruteerd; voor de tweede professionele strijders te paard. Priesters en ridders verenigden zich zo onder de gelofte van kuisheid, armoede en gehoorzaamheid. De derde geestelijke ridderorde naast de Orde van de Johanniters en die der Tempeliers was een feit. De nieuwe orde werd kortweg de Ridderlijke Duitse Orde genoemd. Paus Innocentius III erkende de nieuwe orde in 1199.

Het wapen van de Ridderlijke Duitse Orde bestond uit een zwart kruis op een wit veld. De landcommandeur voerde een wapen, dat voor de linker helft bestond uit het wapen van de Duitse Orde, de rechter helft werd gevormd door zijn eigen familiewapen. Aernout van Buchel (1565-1641) heeft het wapen van landcommandeur Johan van Haeften opgenomen in zijn Monumenta, met daarbij het jaartal van zijn aantreden 1454. Het gewaad van de broeders van de Ridderlijke Duitse Orde bestond uit een wit kleed met het zwarte kruis.

De activiteiten van de Ridderlijke Duitse Orde genoten in Noordwest Europa groot aanzien. Daardoor verkreeg de Orde door schenkingen enorme hoeveelheden land, huizen, geld en kerken. De Orde verdeelde zijn grondbezit in 12 provinciën, de zgn. balijen. Één daarvan was de Balije van Utrecht onder leiding van de landcommandeur. Aan het hoofd van de hele Ridderlijke Duitse Orde stond de landcommandeur van Duitsland, de zogenaamde Duitsmeester.

Het gebied van de Balije van Utrecht werd weer onderverdeeld in 14 commanderijen.

Tiel was er daarvan één¹¹⁾. Een commanderij werd geleid door een commandeur. De overige 13 commanderijen waren:

- Nesse, Friesland
- Schoten, Friesland
- Bunne, Groningen
- Ootmarsum (behoorde later tot de provincie Westfalen)
- Doesburg
- Dieren
- Rhenen
- Schelluinen, Zuid Holland
- Schoonhoven
- Maasland
- Leiden
- Katwijk en Valkenburg
- Middelburg.

Het Duitse Huis in Utrecht ligt sinds 1345 aan de Springweg en is daar nog steeds gevestigd. Tegenwoordig beheert de Orde vermogens voor charitatieve doeleinden. Voor de hulpverlening, de preventie en het verzachten van menselijke noden heeft de orde enkele jaren geleden de Jan van Drongelenstichting in het leven geroepen.

Deze stichting is vernoemd naar de landcommandeur, die we later nog tegen zullen komen¹¹⁾.

11 De gebouwen van de landcommanderij met links het veertien-eeuwse hoofdgebouw. Opname uit het begin van de twintigste eeuw, toen de gebouwen nog in een goede staat van onderhoud verkeerden.

12 Detail van een gewone prentekoning door Jan de Beijer met het roestplaat van de Balije met de landcommanderij naast het hoofdgebouw (links) en de poort (rechts). De datum is zo ongeveer 1740, na de jaren de schuldten, op een zeer vroeg tijdstip. Het middelste gebouw naar, inclusief de toegange en het samengestelde nookkanaal uit circa 1400, ook de kerktoren op de zijgevel uit 1475.

10 De Balije van Utrecht

Tijdens de reformatie werden kloosters, kerken en andere geestelijke instellingen opgeheven. Hun bezittingen vervielen aan de wereldlijke heersers. Dit zou ook de Balije van Utrecht zijn overkomen, als niet landcommandeur Taets van Amerongen had weten te bewerkstelligen, dat de Balije haar uitgestrekte bezittingen mocht behouden op voorwaarde, dat de broeders hun geestelijke taken zouden neerleggen en over zouden gaan tot de protestantse leer. De Staten van Utrecht namen toen het bestuur van de Balije op zich.

De verdere geschiedenis van de Balije van Utrecht is in het kader van dit artikel niet relevant.

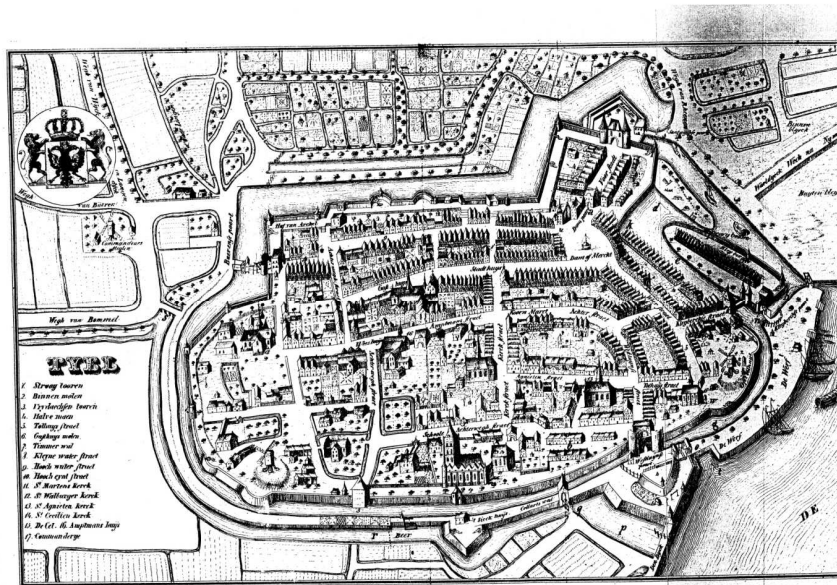
De commanderij van Tiel

In het begin van de 14e eeuw was er in Tiel nog geen commanderij, maar wel één in Ophemert. Deze commanderij werd per 20 mei 1328 overgebracht naar Tiel, en ging vanaf toen “Commanderij van Tiel” heten. Op genoemde datum kocht de Ridderlijke Duitse Orde voor eenendertighonderd zwarte toernooien¹²⁾ de St. Walburgkerk in Tiel met alle rechten en goederen van het kapittel van de kerk, dat naar Arnhem was overgeplaatst. Vanaf juni 1328 ging de Commanderij de parochie Tiel beheren. Het toezicht op de parochies in Tiel kwam in handen van een instelling, die in Arnhem zetelde¹³⁾. Het stadsbestuur van Tiel kwam op 8 september van dat jaar met de Ridderlijke Duitse Orde overeen, dat de Commanderij in de kapellen in de St. Walburg- en de St. Maartenskerk de eredienst zou gaan verzorgen en dat de Duitse Orde niet te veel grondbezit of rechten op tijnsen in de stad en de omgeving van de stad mocht hebben. Bij de St. Walburg kerk bevond zich al vanaf de 10e eeuw een school voor de opleiding van priesters. Toen de Ridderlijke Duitse Orde de St. Walburgkerk kocht, verkreeg de orde ook het recht de school voort te zetten. In 1463 bleek, dat de Orde als enige het recht had in Tiel een school te houden. In 1562 nam de stad dat recht van de Duitse Orde over¹³⁾.

Na de hervorming liet men in Tiel de kloosters en de Commanderij verder bestaan, maar op voorwaarde, dat ze zouden mee betalen in de kosten van de Gereformeerde eredienst. In 1595 wilde de landcommandeur van de Ridderlijke Duitse Orde aan ene Johan van Bentheim de kerkgoederen van de pastorie in Tiel en de bezittingen in de Neder-Betuwe schenken. Het stadsbestuur stak daar een

stokje voor. In 1599 kwamen stadsbestuur en landcommandeur een regeling overeen, die wel heel erg tegemoet kwam aan de wensen van het stadsbestuur¹³⁾ om ervoor te zorgen, dat de geestelijke goederen in Tiel ten dienste zouden blijven staan van de (gereformeerde) kerk.

11 Tiel in de 15e eeuw¹⁴⁾

De St. Walburgkerk raakte echter meer en meer in verval, omdat er al lange tijd geen kerkdiensten meer werden gehouden. De stad maande de commanderij herstelwerkzaamheden uit te voeren; de commanderij liet dit achterweg om te voorkomen, dat zij failliet zou gaan. In 1648 werd een akkoord gesloten tussen de stad en de commanderij, waarbij werd bepaald, dat de commanderij het dak en de muren van de kerk zou onderhouden, terwijl de stad de eeuwige collatie¹⁵⁾ van de pastorie en de vicariën van St. Catharina en St. Barbara, de St. Maartenskerk en de vicarie van St. Brigitta zou behouden.

Het tij was echter niet te keren. De St. Walburgkerk raakte verder in verval, zodat men op 13 september 1679 besloot de kerk af te breken en de gesloopte materialen te verkopen. De stad verkreeg de grond, waarop de kerk en de commanderij stonden en ontving jaarlijks van de Ridderlijke Duitse Orde een bedrag van fl. 100,00 voor onderhoud van de stadswallen, fl. 400,00 als subsidie voor de predikanten en fl. 200,00 voor de armen. Hiermee had de commandeur niets meer in de stad Tiel te maken, hoewel de commanderij de stad niet uit hoofde¹⁶⁾, en bleef de commandeur alleen in het bezit van goederen en tienden buiten de stad. Eerder al, in 1648 had de Duitse Orde definitief van het recht om predikanten te benoemen afgezien¹³⁾

Op de plek waar de St. Walburgkerk had gestaan werden bomen geplant en op het bijbehorende kerkhof werd niet meer begraven. De geplante bomen werden in 1795 door andere vervangen, waardoor een lommerrijke wandelplaats ontstond.

Tegenwoordig is dit het plantsoen aan het Kalverbos.

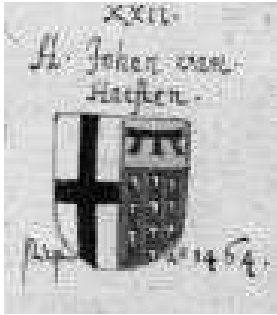
Het huis van de commanderij, dat in 1335 door landcommandeur Johannes van Hoenhorst was gesticht, lag aan het Walburgkerkhof achter de St. Walburgkerk. Het werd in 1684 verkocht voor de sloop.

Waarnemend commandeur

Keren we terug naar Johan van Haeften. In 1443 benoemde Sweder Cobbing, commandeur van de Ridderlijke Duitse Orde in Tiel, Johan tot waarnemend commandeur. Johan op zijn beurt beloofde plechtig te voldoen aan alle voorwaarden waaronder het Duitse Huis in Tiel aan hem was overgedragen⁴⁾. Er volgde een aantal jaren van betrekkelijke rust, waarin Johan van Haeften gewoon zijn werk deed en zich langzaam maar zeker liederlijk begon te gedragen, maar waarin hij zich ook voorbereidde op een volgende stap in zijn carrière in de Ridderlijke Duitse Orde. Hij had zijn zinnen gezet op het landcommandeurschap van de Orde in Utrecht, een functie die paste bij het aanzien van zijn familie. Dat werd hij niet zonder slag of stoot vanwege de grote onenigheid, die er in de periode 1454-1457 heerste in de Balije van Utrecht. Bovendien heeft het Johan veel geld gekost om landcommandeur te worden. Zijn eigen inkomsten waren ontoereikend voor de betaling van steekpenningen en de 4000 gulden, die hij als pacht aan de Duitsmeester moest betalen. In die tijd was het heel gebruikelijk, dat belangrijke functies verpacht werden. Het benodigde geld leende Johan veelal van zijn neef Johan van Rossum en van zijn broer Arnt¹⁷⁾.

Landcommandeur

De Ridderlijke Duitse Orde hield op 24 november 1455 een grote kapitteldag in Frankfurt. Johan van Haeften was daarheen getogen om door Duitsmeester Ulrich von Lentersheim tot stadhouder van de Balije van Utrecht onder landcommandeur Dirk van Enghuizen benoemd te worden. De uitverkoren nieuwe landcommandeur was echter Willem van Nyeweland, die per notariële akte gehoorzaamheid vorderde van Johan van Haeften. Die verklaarde op zijn beurt gehoorzaam te zullen zijn aan diegene, die de Duitsmeester hem tot overste zou stellen¹¹⁾. Dirk van Enghuizen nam vervolgens ontslag. De Duitsmeester benoemde toen, in ruil voor veel geld, Johan van Haeften tot de 22ste landcommandeur¹⁸⁾ van de Balije van Utrecht. Samen met zijn broers Walraven en Arnt en nog 12 andere Gelderse ridders trok Johan op naar Utrecht. De gilden en de nieuwe magistraat van de stad, die van de Bourgondische sympathieën van Johan van Haeften niets wilde hebben, beletten hen botweg Utrecht binnen te komen. Daarop trok van Haeften zich terug op zijn Tielse uitvalsbasis, van waaruit hij de Balije van Utrecht zo goed en zo kwaad als het ging trachtte te leiden.¹⁰⁾

Maar daarmee was het voor Johan nog niet gedaan. Een geduchte, nieuwe tegenstander was Willem Ingeennuland, die vond Johan van Haeften te zachtaardig voor de functie van landcommandeur. De strijd tussen de beide kemphanen duurde voort tot 1460. Eerder genoemde Sweder Cobbing richtte zich al in 1455 tot de graaf van Oostervant met het verzoek om bij de hertog van Bourgondië en de Raad van Holland gedaan te krijgen, dat de renten van goederen van de Balije van Utrecht in Holland en Zeeland niet

aan de onrechtmatige landcommandeur Willem van Ingeennuland en diens broer Godert, die in Tiel commandeur was geweest, maar aan Johan van Haeften, toen nog stadhouder van de Balije van Utrecht, uitbetaald zouden worden⁴⁾. De gebroeders Ingeennuland hadden vergeefs geprobeerd landcommandeur Dirk van Enghuizen uit de weg te ruimen¹⁰⁾. De broers werden gevangen gezet in het Duitse Huis aan de Springweg in Utrecht. Op 25 augustus 1455 bevrijdden de Utrechtse gilden hen weer. Daarop liet Willem van Ingeennuland zich door de meerderheid van de broeders van de Utrechtse Balije tot landcommandeur uitroepen. De Duitsmeester, die een grote voorkeur had voor Johan van Haeften, erkende het landcommandeurschap van Willem Ingeennuland echter niet.

Intussen kreeg Johan van Haeften als officiële commandeur van de Balije van Utrecht wel van verschillende kanten steunbetuigingen. In 1456 bekrachtigden Johan, kardinaal-legaat over Germanië en Hongarije, en de deken van St. Georgius in Keulen de benoeming tot landcommandeur van Johan van Haeften. In hetzelfde jaar getuigden de deken en het kapittel van Gorinchem per akte, dat Johan van Drongelen, de commandeur van Schelluinen, Johan van Haeften erkende als landcommandeur, zij het onder bepaalde voorwaarden. Als reactie daarop schonk Johan van Haeften vergiffenis van alle zaken, die gespeeld hadden sinds het vertrek van Dirk van Enghuizen, aan Johan van Drongelen en de broeders van de commanderij Schelluinen. Van Haeften beloofde tegelijk, de Ridderlijke Duitse Orde naar behoren te zullen leiden. Vervolgens hief Godfried Neve, de deken van St. Johannes de Doperkerk in Haeften, de kerkban op van de broeders van de Orde te Utrecht en onthief hun kerk van het interdict, dat over die broeders en hun convent en kerk was uitgesproken wegens ongehoorzaamheid aan hun landcommandeur Johan van Haeften.

De strijd met Willem Ingeennuland ging ondertussen in alle hevigheid voort. Om zijn zaak te bepleiten stelde Johan van Haeften Bruno van Dumerinchusen aan als zijn zaakwaarnemer bij hertog Philips van Bourgondië, diens eerste kanselier en bij diens overige raadgevers. Uiteindelijk deed de Duitsmeester in 1460 uitspraak in de strijd tussen Johan van Haeften en Willem Ingeennuland. Laatstgenoemde moest afstand doen van zijn aanspraken op het landcommandeurschap. In ruil daarvoor kreeg hij verblijf in het Duitse Huis in Doesburg en een jaarlijkse uitkering⁴⁾.

Willem Ingeennuland liet weten afstand te zullen doen van al zijn bezittingen ten behoeve van de Balije van Utrecht. Daarmee trad Johan van Haeften in deze langlopende kwestie als overwinnaar naar voren.

Ondanks de felle interne strijd deed Johan van Haeften toch ook nog gewoon het werk, dat hij als Landcommandeur behoorde te doen. Zo bekrachtigde hij op 21 oktober 1458 voor de burens van Witten (tegenwoordig behorende tot Assen), dat de commandeur van Bunne aan de Abdij van Assen een rente had verkocht, die bestond uit 8 mud winterrogge, 4 mud “manckzades” en 4 mud haverhout uit de goederen Ykinghe en Bonekinghe in de kerspel Rolde¹⁹⁾. Vier jaar later werd Johans aandacht opnieuw in het Noorden opgeëist. Hij bekrachtigde op 27 februari 1462 wederom voor de burens van Witten de ruil tussen de commandeur van Bunnen en de Abdij van Assen van een stuk grond op Gheelbroeck in de Witter marke, dat de burens van Witten hadden toegewezen aan de commandeur van Bunnen, tegen de smalle tienden van de Abdij over het goed Lutke Bonekinghe in Witten, dat van de Ridderlijke Duitse Orde was. Men maakte daarbij het voorbehoud, dat de meiers van de Ridderlijke Duitse Orde in Witten zouden mogen weiden en hooien, zoals de overige meiers in die marke. Bij deze transactie werd Johan van Haeften nog steeds landcommandeur van de Ridderlijke Duitse Orde van de Balije van Utrecht genoemd¹⁹⁾.

Commandeur van Tiel

Was Johan van Haeften inderdaad te zachtaardig voor de functie van landcommandeur? En was zijn benoeming tot landcommandeur vooral ingegeven door familiepoltieke motieven? Het lijkt erop. Een jaar na zijn aanstelling tot landcommandeur zou Johan van Haeften met de andere commandeurs overeen gekomen zijn, dat hij vrijwillig de functie van landcommandeur zou neerleggen. Dat wordt gesuggereerd in een uittreksel uit het Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheid en Heraldiek, dat Petrus Adrianus van Haeften voegde bij de genealogie die hij van het geslacht van Haeften maakte in 1841. Deze genealogie moest de bewijsvoering ondersteunen, die Adriaan van Haeften, de broer van Petrus Adrianus, aanvoerde om bij de Hoge Raad van Adel duidelijk te maken, dat zijn familie weldegelijk afstamde van de voormalige ridders uit de Betuwe. De Hoge Raad van Adel wees echter de bewijsvoering van de hand.

Binnen de Balije van Utrecht heerste nog steeds grote onenigheid en Johan van Haeften had de schulden van de Balije torenhoog laten oplopen. In ruil voor zijn terugtreden, zo vermeldde het uittreksel, werd van Haeften voor de rest van zijn leven benoemd tot commandeur van Tiel¹⁸⁾, wat hij overigens al was.

Dit lijkt tamelijk onwaarschijnlijk, omdat van Haeften in latere documenten nog steeds voorkomt als landcommandeur. Zo kwamen hij en alle broeders van de Balije van Utrecht op 6 december 1461 overeen te “*Catwijk op Zee*” een nieuwe parochie te stichten. Ook bij de hierboven vermelde ruil van grond tegen smalle tienden werd Johan nog steeds landcommandeur genoemd¹⁹⁾.

In 1456 verklaarde Johan per brief van 22 april, dat Sweder van Diepenbroeke, landcommandeur van Westfalen, en Sweder Cobbing, die inmiddels commandeur van Ootmarsum was geworden, hem, in navolging van een beslissing van de Duitsmeester, het Duitse Huis in Tiel hadden overgedragen²⁰⁾. Tegelijk werd een reorganisatie doorgevoerd: *“...so dan onse gnedigen overste voirs. in eynen versegelden senteneien, der wij malk eyn hebben, geordinert hebben dat hoes Tiele mit syr alingen tobehoringen eweliken to blyvene an der balyen tUtrecht, unde dat huys Oetmerszhem mit syr alingen tobehoringen eweliken to blyvene an der balyen to Westphalen”* ....

De commanderij van Ootmarsum behoorde vanaf die datum tot de Balije van Westfalen.

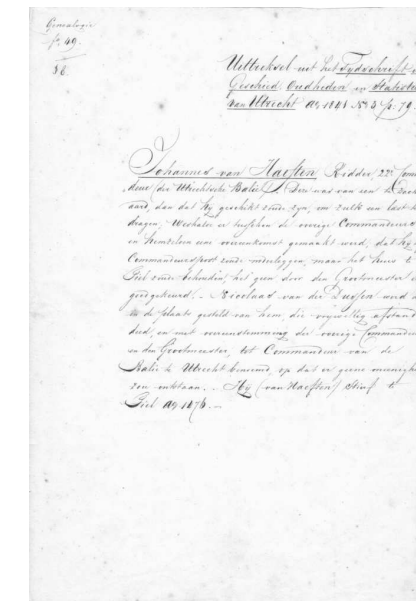
Aanvankelijk leek het met de commanderij in Tiel voorspoedig te gaan. Op 18 oktober 1456 verbond Johan van Gent zich ertoe gedurende een jaar te zorgen voor de bewoners van het Duitse huis in Tiel.²¹⁾ *“In maten ende manier hir na bescreven soe sall het Johan van Gent den convents heren mit sommigen vanden dienres dess huys van Tyell den kost besorgen ende der heren gewointlike nootdorfte een jaer lanek van wege heren Johans van Haeften, comenduers tot Tyell, aengaende op sunte Lucas dach inden jaer van LVX tot opten selven dach inden jaer van LXVf”*. De heren van de commanderij, inclusief Jan van Gent zelf, kregen elk voor hun onderhoud tweeënveertig Rijnsche guldens.

Sancties tegen van Haeften

Toch bleek Johan van Haeften geen krachtig bestuurder. In 1463 kwam het in Tiel tot een uitbarsting. Rond die tijd schreef een priester een briefje naar de landcommandeur over zaken *“dair onse convents grote scande aff heefft”*. De poort van de commanderij stond dag en nacht open, liet de priester weten, die blijkbaar nogal in zijn maag zat met de situatie. *“Ick en mach alle dinghe nyet scrijve”*, merkte hij op¹⁰⁾.

Door het wanordelijke beheer door Johan van Haeften kwam het Duitse Huis in Tiel met grote schulden te zitten⁴⁾. Van Haeften beleende zelfs het tafelzilver uit de refter van de commanderij om aan geld te komen. Het stadsbestuur van Tiel beklagde zich dan ook bij de landcommandeur over het liederlijke gedrag van Johan van Haeften. De landcommandeur, Nicolaes van der Dussen, greep krachtig in en beperkte de bevoegdheden van Johan. De landcommandeur vroeg een aantal jonkers, onder wie familieleden van Johan van Haeften, in Tiel orde op zaken te stellen, omdat het hem *“eyn swaer verdriet ende seer leyt is, dat ondaits offyetongeboerlicks off onordentlicksen mijns oirdens broderen begangen, voirgenommen off bedreven wordt”*¹⁰⁾. Van der Dussen kon blijkbaar ook niet goed met de grote onderlinge onenigheid in de Balije van Utrecht en met de situatie in Tiel overweg; hij werd ziek en stierf in 1466.

De maatregelen om in de commanderij in Tiel de rust terug te brengen logen er niet om. Johan van Haeften mocht geen pachten en andere vorderingen meer innen; dat moest hij overlaten aan de *“scheffene”*²²⁾, de eerdergenoemde Johan van Gent. Van Gent nam ook het beheer van de brouwerij en het akkerbouwbedrijf van de Tielse commanderij in Zandwijk over.

13 Bijlage bij de genealogie van de familie van Haeften door P.A. van Haeften, 1841

Johan van Haeften moest zijn eigen paard en wagen beschikbaar stellen voor het binnenhalen van oogsten.

Binnen de commanderij mocht Johan van Haeften zijn eigen kamers en zijn bediende houden, maar de toegang tot de kelders werd hem onttrokken. De sleutels van de provisiekasten in de keuken moest hij inleveren. Van pachters mocht hij geen geschenken meer in ontvangst nemen. Hij mocht weliswaar deelnemen aan de gezamenlijke maaltijden in de eetzaal van de commanderij, maar hij moest daarvoor wel betalen evenals voor hetgeen zijn eventuele gasten nuttigden!

Tegen betaling was het hem toegestaan brood te laten bakken en bier te laten

brouwen.

De schulden van de commanderij werden uitvoerig in kaart gebracht. De jonkers lieten van Haeften weten, dat hij in acht jaar de schulden weg moest werken²³⁾. Op 31 oktober 1463 beloofde Johan plechtig, dat hij aan alle voorwaarden, waarop hem voor zijn leven het commandeurschap van het Duitse Huis in Tiel was overgedragen, zou nakomen²⁴⁾. *“Ich broeder Johan van Haeften, comenduer des huys van Tiele Duytsches oirdens, doen kont allen luden ende bekenn mit desen mijnen brieff, also die weerdighe gheestlich here, her Claes van der Dussen, lantcomenduer der balien vanden Biesen ende stathouder der balien van Utrecht Duytsches oirdens, mit raede ende toe doen van sijnen ghebietgeren ende amptluden der voirg. balien tUtrecht mit eynen gemeynen ghevolge ende verdrage mich gesadt ende gheordiniert hebben tot eynen commenduer des huys van Tiele, mit allen sijnen renten ende tobehoeren to regieren mijn leven lanck, dat willich mijne genedige here ende overste, die Duytsche meester, wyt macht van sijne genaden brieven belieft, georloft ende gheconsentiert heeft, dair op mich dat selve huys bevalen is, loefliken na ordens ghewoeneit te halden ende te regieren, gelijc die heutbrieff (hoefftbrieff) dair over gemaict, den ich ontfangen hebbe, dat inhelt, dair die tenoer hier na volcht ende spreect aldus:...* Het document ging vergezeld van een borgtochtbrief van zijn broer, neef en zwager. Het hiervoor aangehaalde

document was het eerste waarin Johan zichzelf geen landcommandeur meer noemde.

Maar al ras bleken de beloften van Johan niets waard te zijn, nauwelijks een jaar later, wanneer hij weer landcommandeur werd genoemd, bezwaarde Johan van Haeften de commanderij van Tiel ten behoeve van de landcommandeur van Westfalen met een lijfrentebrief ter grootte van vijf gouden Rijnse gulden per jaar, die gevestigd was op grond buiten de Tolsteegpoort van Utrecht tussen de grote Wade en het oude Duitse huis. Van Haeften had dat geld nodig om een erfrente van 40 Rijnse guldens af te lossen.

Op 1 september 1465 verpachtte Johan van Haeften de boerderij van het Duitse Huis in Tiel voor acht jaar aan Hendrik van de Poel. In 1468 belastte van Haeften de wind- en rosmolen van de commanderij. Hij kwam nog acht keer voor de schepenbank om met succes andere goederen van de commanderij te belenen²³⁾. Op grond van het bovenstaande lijkt de conclusie gerechtvaardigd, dat Johan van Haeften tot 1465 landcommandeur van de Balije van Utrecht is geweest.

Sterke positie

Dat Johan van Haeften toch gewoon zijn gang kon gaan moet verklaard worden uit de toch wel heel sterke positie van zijn familie binnen de Gelderse landadel. Sterker nog, op 1 maart 1464 benoemde zijn neef Johan van Rossum, die ambtman was van de Neder-Betuwe en één van de grote geldschietters van de hertog van Gelre, hem, Willem die Haesse en Jacob Ottens en hun erven per 21 februari van dat jaar (Sente Peters auent ad cathedram) voor drie jaar tot richter van Tiel en Zandwijk²⁵⁾.

Daardoor verkreeg Johan een beslissende invloed op de schepenbank van Tiel, die tal van zaken, waarmee hij aan geld kon komen, in zijn voordeel zou afhandelen¹⁶⁾. Het Land van Buren vormde in die jaren een twistappel tussen de hertog van Gelre en Heer Gerard van Culenborch. Johan van Haeften koos samen met Franc Pieck partij voor de laatste en besliste, dat de onderdanen van Gerard van Culenborch, die in het Land van Buren woonde, slechts de helft van de door de hertog opgelegde schatting hoefde te betalen²⁶⁾.

Op 6 april 1473 werd Johan van Haeften zelfs nog aangesteld als schepen van Tuil⁴⁾.

In 1467 werd Johan van Haeften onder druk van een scheidsgerecht van adellijke medebroeders in de commanderij van Tiel onder bepaalde voorwaarden in ere hersteld. De voorwaarden hadden betrekking op het aflossen van schulden.

Uitgespeeld

Het was uiteindelijk Johan van Drongelen, die nieuwe, sterke landcommandeur van de Balije van Utrecht, die vier jaar na zijn aantreden, na intensieve bestudering van alle feiten, een einde maakte aan de escapades van Johan van Haeften. Van Drongelen liet een open schandplakkaat op alle deuren van kerken en stadhuizen plakken, waarin hij liet weten aan *“alle eerwaardige prelaten, officialen ende priesters, Gij edelen, riddersen, knapen, scouten, burgemeesteren, scepen ende rade*

ende alle andere eersame lude geestlyc ende weerlyck, dat ons oerde broeder Johan van Haeften God betert mit snode regiment ons eersame balije ende ons goede huus van Tiel so jammerlyck verdoerven heeft dat wij niet en weten hoe wij dat huus ute sculde en last sellen moge brengen”.

Omdat de commandeur van Tiel leefde *“in sunden ende in scande”*, heeft de landcommandeur hem geboden *“sijn vuyl regiment af te stellen”*. Wanneer hij dat niet zou doen vóór 9 juli 1473, dan zou hij uit de Ridderlijke Duitse Orde worden gestoten.

Het is onbekend of Johan van Haeften het zover heeft laten komen. Op 9 oktober 1474 schreef landcommandeur Johan van Drongelen een brief aan het stadsbestuur van Tiel, waaruit kon worden opgemaakt, dat Johan van Haeften overleden was. Van Drongelen gaf hem het post mortem mee zoals in het begin van dit artikel aangegeven. Maar de landcommandeur kon niet nalaten Johan van Haeften nog een trap na te geven door te vermelden, dat de commandeur van Tiel zijn leven verdeed *“mit sine wiven ind ons balije jammerlic verdorven heft”*²³⁾.

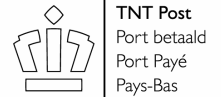
Tiel, december 2008

Reacties aan: pawelling@wanadoo.nl

Bronnen en voetnoten

- 1 Serie artikelen in de Gelderlander over de Duitse Orde in Tiel, deel 8, 13-09-2003
- 2 Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek
- 3 Dom. Benedictus Haeftenus, door dr. M. van Haafte, uitgegeven bij W. ten Have nv., Amsterdam, 1940
- 4 Van Hinsbergen, Inventaris Archief Ridderlijke Duitse Orde Balije van Utrecht.
- 5 Zie mijn artikel “Walraven van Haeften, een rijk en machtig man” in Aqua Vitae 2009-1
- 6 Degene, die het recht had priesters en kanunniken aan te stellen en beheerder van een kerk
- 7 Transitie en Continuïteit, De bezitsverhoudingen en de plattelandseconomie in het westelijke gedeelte van het Gelderse rivierengebied ca.1300-ca. 1570, door B.J.P. van Bavel
- 8 www.kasteleningelderland.nl/Kastelen/goudenstein.htm
- 9 P. de Jong, Spijk, heerlijkheid en waterland van 1250-2000, Schipluiden 2001, blz. 305
- 10 Duitse Ridderorde in Tiel, deel 7, Gelderlander 06-09-2003
- 11 www.ridderlijkeduitscheorde.nl
- 12 Één zwarte toernooi is ongeveer gelijk aan één gulden uit 1836
- 13 De Geschiedenis van Tiel door dr. E.J.Th.A.M.A. Smit en H. Kers, uitgave Vereniging Oudheidkamer voor Tiel en Omstreken, 2001
- 14 Overgenomen uit: Beschrijving der Stad Tiel, door mr. E.D. Rink, Tiel 1836, uitgeverij van Loon
- 15 Recht om de predikantsplaats te vergeven
- 16 Beschrijving der Stad Tiel, door mr. E.D. Rink, Tiel 1836, uitgeverij van Loon
- 17 Utrechtse Duitse Orde Ridders door Frank Meijer

- 18 Uittreksel uit het Tijdschrift voor geschiedenisoudheden en statistiek van Utrecht, anno 1841
- 19 www.archieven.nl/abdijassen
- 20 Domus Theutonicae in Hemert en Tiel door J.J. de Geer van Oudegein, Utrecht 1871, pag. 698
- 21 Domus Theutonicae in Hemert en Tiel door J.J. de Geer van Oudegein, Utrecht 1871, pag. 703
- 22 = rentmeester
- 23 Duitse Ridderorde in Tiel, deel 8, Gelderland 06-09-2003
- 24 Domus Theutonicae in Hemert en Tiel door J.J. de Geer van Oudegein, Utrecht 1871, pag. 699
- 25 Gedenkwaardigheden uit de Geschiedenis van Gelderland door onuitgegeven oorkonden opgehelderd en bevestigd, door Is. An. Nijhoff, Arnhem 1830
- 26 Gelders Archief

Afzender
 NGV afdeling Betuwe
 Achterstraat 22
 4054 MT Echteld

Opsporing gezocht 2

Ik zoek al jaren naar "de Keijzerlijke gegevens" over mijn z.g.n. Opijnse tak. Plotseling, ongeveer een jaar geleden, lees ik over een inbraak in de Keijzershof (sportzaal, verenigingsgebouw) te Opijnen, daar had ik nooit over gehoord. En mailde de welwillende bestuurssecretaris meerdere malen. Hij vertelde me, dat twee (vrouwelijke?) leden met het naamsvoorstel kwamen kort na de brand van het vorige gebouw. Het zou over een perceel land gaan van een de Keijzer, die veldwachter was. De éne bron voelde zich te oud om mij haar verhaal te doen en de andere wilde helemaal geen contact alsof ik oneerbare voorstellen deed. Van een veldwachter de Keijzer weet ik niets; WEL van een Zacharias de Keijzer, die rond 1650 waard was te Opijnen en aan de Zandweg woonde. Hij had dus een soort politoneel toezicht op het hooi en vee op de uiterwaard.

Ik heb diverse archiefmedewerkers in diverse plaatsen gevraagd of ze advies aan het bestuur van de sportzaal hebben gegeven, want ik zou als bestuurslid, voor de naam op het gebouw verschijnt, deskundig advies vragen bv. aan een archiefmedewerker. De archief, die ik aanschreef gaven wel antwoord, maar wisten nergens van. Dus liep ook dat weer dood. In een landelijk dagblad maart 2009 las ik een jubileumadvertentie van een echtpaar aan de Zandweg te Opijnen. Ik feliciteerde hen schriftelijk met ingesloten postzegel voor antwoord, want ik vroeg ook iets over de naam Keijzershof. Geen enkel antwoord, geen telefoontje, briefje of mailtje. Maar meerderen weten iets over de naam; hetzij via mondelinge berichtgeving, hetzij door een oude koopakte. Ik wil gewoon dit verhaal horen of zien; en dan graag kopiëren.

Is er onder de lezers iemand die me verder kan helpen.

A. C. de Keijzer, ariedekeijzer@online.nl